

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PSYCHOLOGIE

ROZVOD

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Alžběta Bláhová

Specializace v pedagogice: Výchova ke zdraví

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Šámalová

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 2016

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Především bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Kateřině Šámalové za cenné rady a odbornou pomoc, kterou mi poskytovala při zpracování mé bakalářské práce a za čas, který mi věnovala. Současně bych chtěla poděkovat všem pěti respondentům, kteří mně poskytli rozhovory a dovolili mi zpracovat jejich životní příběhy. Dále bych chtěla také poděkovat své rodině a blízkým, kteří mě při psaní podporovali.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

Úvod	2
TEORETICKÁ ČÁST	4
1 MANŽELSTVÍ A RODINA	5
1.1 TYPY RODIN	5
1.2 FUNKCE RODINY	6
2 VÝVOJOVÝ CYKLUS RODINY	7
2.1 FÁZE VÝVOJOVÉHO CYKLU RODINY	7
2.2 DĚLENÍ VÝVOJOVÉHO CYKLU RODINY PODLE RŮZNÝCH AUTORŮ	8
2.3 UDÁLOSTI A SITUACE ZASAHOJÍCÍ DO VÝVOJOVÉHO CYKLU RODINY	9
3 ROZPAD MANŽELSTVÍ A RODINY	11
3.1 ROZVOD Z POHLEDU PRÁVNÍHO SYSTÉMU	12
3.2 DRUHY ROZVODU	12
3.3 PŘÍČINY ROZVODU	13
3.4 FÁZE ROZVODU	15
3.5 DŮSLEDKY ROZVODU	17
3.5.1 Dopady na rodiče	17
3.5.2 Dopady na děti	18
3.5.3 Porozvodová péče	19
3.6 JAK SE DNEŠNÍ SPOLEČNOST STAVÍ, JAK CHÁPE ROZVOD	21
PRAKTICKÁ ČÁST	23
4 CHARAKTERISTIKA PRAKTICKÉ ČÁSTI	24
4.1 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU	24
4.2 POUŽITÉ METODY VÝZKUMU	24
4.3 CÍL VÝZKUMU	26
5 KAZUISTIKY	27
5.1 PRVNÍ KAZUISTIKA	27
5.2 DRUHÁ KAZUISTIKA	29
5.3 TŘETÍ KAZUISTIKA	32
5.4 ČTVRTÁ KAZUISTIKA	35
5.5 PÁTÁ KAZUISTIKA	37
5.6 SHRNUTÍ, DISKUSE	40
ZÁVĚR	44
RESUMÉ	46
SEZNAM LITERATURY	47
PŘÍLOHY	I

Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma rozvod. Proč toto téma? Rozvod manželství je v současné době velmi frekventované a aktuální téma a mě, ačkoliv pocházím z úplné rodiny, zajímá, jak prožívají rozvod jeho jednotliví účastníci – samotní manželé, děti a ostatní příbuzní. Rozvod se stal v současné době relativně běžným způsobem ukončení manželství. Není asi v mém okolí člověk, který by se s rozvodem buď přímo, nebo nepřímo nesetkal. Během svého života jsem se s lidmi, kteří rozvod prožívali a řešili, setkala, a proto jsem se rozhodla, že se ve své bakalářské práci budu rodinou, rozpadem manželství a důsledky rozvodu zabývat.

Francouzský spisovatel, historik a publicista André Maurois řekl: „Skutečné manželství je zvláštní směs lásky, smyslnosti, přátelství a úcty“. S tímto výrokem nezbývá než souhlasit. Při splnění těchto podmínek manželství skutečně funguje. Jestliže se jeden nebo více z těchto předpokladů mezi manžely vytratí a dochází k trvalým a dlouhodobým sporům je lepší z manželství odejít dříve, než se láska a přátelství změní v nenávist, a než se smyslnost nebo úcta jednoho k druhému změní v hádky a boj jednoho s druhým.

V současné době se u nás rozvádí téměř každé druhé manželství. Rozvod je pokaždé náročná etapa v životě celé rodiny. Jedná se o období zatěžující psychiku každého zúčastněného, ovlivňuje jeho vztahy nejen k dalším členům rodiny, ale i k přátelům, spolužákům. Rozvádí-li se manželé, kteří nemají děti je rozvod v mnohých ohledech jednodušší, i když i v tomto případě se jedná o velmi stresující situaci. V případě, že se jedná o rodinu s dětmi je rozvod mnohem složitější a je potřeba dodržet mnoho zákonem daných podmínek, aby mohlo být manželství tímto způsobem ukončeno a aby nebyla narušena psychika dítěte a ohrožen jeho správný vývoj. Děti jsou živé bytosti, které velmi citlivě vnímají změny kolem sebe a ve většině případů jsou citově vázáni na oba rodiče. Je naprosto nezbytné přistupovat v období rozpadu rodiny k dítěti citlivě s ohledem na jeho rozumové chápání a citovou vyspělost.

Cílem bakalářské práce je komplexně proniknout do rozvodové problematiky. Přiblížit tuto těžkou životní situaci z pohledu právního systému České republiky. Shrnout podmínky ukončení manželství a zaměřit se na porozvodovou péči o děti. Práce se také zabývá otázkou tolerance společnosti vůči jedincům z rozvedených rodin. Zároveň zpracovává formou rozhovorů zkušenosti několika oslovených respondentů, kteří rozpad

rodiny prožili a vyhodnocuje dopad rozvodu na jejich osobní a profesní vývoj. Práce se také zabývá životem těchto respondentů v současné době z pohledu partnerského a rodinného života.

TEORETICKÁ ČÁST

1 MANŽELSTVÍ A RODINA

Manželství je právní a společenská instituce tvořící základ rodiny. V České republice je jako manželství definován dobrovolný svazek muže a ženy, který je uzavřen zákonem stanoveným způsobem, tedy sňatkem. V České republice je zákonem umožněn i svazek partnerů stejného pohlaví – v tomto případě je definován jako registrované partnerství. Cílem manželství je harmonické soužití obou partnerů a především výchova společných potomků. Uzavřením manželství vznikají oběma partnerům práva a povinnosti. Český zákon počítá i s tím, že v průběhu společného soužití partnerů může dojít k neshodám a partneři budou chtít společný svazek opustit a je proto možné ukončit manželství rozvodem. Manželstvím se zabývá věda matrimoniologie. Jedná se o specializovaný obor psychologie a zabývá se především manželskými vztahy (Hartl, Hartlová, 2010).

Rodinu lze definovat jako základní stavební jednotku společnosti. Rodina je tvořena skupinou osob, které jsou spojeny pokrevními svazky, manželstvím, případně adoptí. Dospělí jedinci v tomto společenství jsou odpovědní za výchovu svých dětí. Základ rodiny tvoří muž, žena a jejich děti. Širší rodina zahrnuje prarodiče, tety, strýce a další příbuzné (Hartl, Hartlová, 2010).

1.1 TYPY RODIN

Rodiny se dělí do několika skupin. Pojmenování jednotlivých typů definuje sociologický slovník (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996). Z definice pojmů v této publikaci lze rozdělit jednotlivé typy rodin na: **nukleární rodinu** – jedná se o rodinu, ve které žijí dvě generace – rodiče a děti. V současné době je tento typ stále nejčastějším rodinným uspořádáním. Výhodou tohoto soužití je to, že děti vidí, jak má správný model rodiny vypadat. **Širší rodina** – v tomto případě společně žijí ve společné domácnosti nejen rodiče a děti, ale i další příbuzní. Výhodou těchto rodin je to, že jednotliví členové domácnosti mají více možností ke kontaktům s ostatními, dochází k rozdělení činností spojených s chodem domácnosti. Na druhou stranu musím konstatovat, že v tomto případě může dojít i k častějším nesrovnalostem mezi členy rodiny, což je způsobeno i větším množstvím lidí, kteří v domácnosti jsou. Rodiny se mohou dělit i podle toho, zda se jedinec do rodiny narodil a v ní vyrůstal, v tomto případě hovoříme o **orientační rodině**. Jedná-li se o rodinu, která vzniká uzavřením manželství, nazýváme ji **rodinou reprodukční**.

Rodina se může dělit i podle toho, zda v rodině jsou oba rodiče a děti. Toto uskupení se označuje jako **úplná rodina** nebo jeden z rodičů trvale chybí. Pak hovoříme o **neúplné rodině** (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996).

1.2 FUNKCE RODINY

Rodina má ve společnosti několik funkcí:

- biologickou
- sociálně - ekonomickou
- ochrannou
- výchovnou
- emociální

Biologická neboli reprodukční funkce rodiny spočívá v udržení života početím a porozením nového člověka a následným zabezpečením všech podmínek pro jeho další nejvhodnější vývoj a rozvoj. Rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomické struktury společnosti. Jednotliví členové rodiny se zapojují v rámci svého povolání do výrobní či nevýrobní sféry a sama rodina se stává významným spotřebitelem ekonomiky. Tuto funkci definujeme jako **sociálně – ekonomickou**. Pod **ochrannou** funkcí je zahrnuto zajištění základních potřeb nejen dětí, ale i dalších členů rodiny. **Výchovná** či socializační funkce rodiny naučí potomka osvojit si všechny zvyklosti, základní návyky nebo způsoby chování běžné společnosti, tak aby se dítě dokázalo v budoucnu bezproblémově zapojit do života celého společenství. Žádná instituce ve společnosti nedokáže zabezpečit a vytvořit lepší citové zázemí, pocit bezpečí a jistoty než rodina. **Emociální** funkce rodiny je nenahraditelná. Kromě těchto výše zmíněných důležitých funkcí rodina naplňuje i funkci **zábavy, odpočinku a relaxace**. Zejména na dětech je velmi patrné to, jak často tráví rodina společně svůj volný čas, k jakým činnostem v oblasti sportu, kultury nebo vzdělávání rodiče děti přivedou a společně se jim věnují. Děti dokážou ocenit, když se jim rodiče věnují, vzájemné vztahy jsou v rodinách, které mají společné zájmy mnohem přátelštější a pevnější.

2 VÝVOJOVÝ CYKLUS RODINY

Pojem vývojový cyklus rodiny můžeme chápat jako průběh života rodiny, životní dráhu, cestu rodiny nebo rodinnou a také manželskou historii nebo rodinný životní cyklus. Zahrnuje pravidelný typický sled hlavních etap v životě člověka. Každé vývojové období se vyznačuje velkými změnami, které dávají jednotlivým obdobím specifický charakter a vedou ke změnám v organizování rodinného života i ke změnám v chování jednotlivých členů rodiny. V sociologickém pohledu, jak dokládá například I. Možný (1990), je rodina základní, sociálně regulovaný útvar společnosti a prochází v průběhu lidské historie složitými strukturálními a funkcionálními přeměnami (Mlčák, 1996, str. 58).

2.1 FÁZE VÝVOJOVÉHO CYKLU RODINY

Každá rodina prošla a prochází několika fázemi. Jednak z historického hlediska vývoje celé společnosti a jednak z hlediska svého vlastního života během společného soužití. Objasnění těchto pojmů se budu věnovat v následující části práce.

Na existenci rodin poukazují i některé archeologické vykopávky z neolitu (mladší doby kamenné) 8 – 5 tisíc let př. n. l.. Na základě vykopávek lze usuzovat, že v tomto období existoval matriarchát, tj. uskupení, kde nadřazená úloha patřila ženám. Postupným vývojem, především přeměnou sběračského způsobu života na lovecký, rozvoj obchodu, řemesel a vojenství právě někdy kolem roku 8 tisíc př. n. l. se role v rodině obrátily a na vrch získali muži. Společenství se změnilo na patriarchální. Dostatečným důkazem pro toto tvrzení je například starověké Řecko. Ženy se v této době veřejného dění příliš neúčastnily, žily v domácnosti a staraly se o veškerý chod těchto domácností. Muži měli vůči ženám velká práva včetně možnosti rozvodu a to zejména z důvodu manželčiny nevěry nebo neplodnosti. K uzavírání sňatků docházelo ne na základě lásky, ale výhradně kvůli plození dědiců. Patriarchální rodiny byly typické i pro starověký Řím, ale ženy měly lepší přístup ke vzdělání a bylo jim dovoleno, aby se také částečně účastnily veřejného života (Matoušek, 1997).

Také středověk (476 n. l. – 15. století n. l.) zachoval patriarchální rodinu. V raném středověku bylo mužům umožněno mnohoženství, ale postupný vzestup křesťanství tento způsob života potlačil a byl upřednostněn trvalý svazek jednoho muže a jedné ženy. Rodina ve středověku tvořila samostatnou, mnohočetnou jednotku. Obživu poskytovalo

zemědělství a to vyžadovalo velké množství pracovních sil. Důsledkem byly početné, vícegenerační rodiny. Další změnu přinesl až novověk (15. - 19. století n. l.). Muži již nejsou jedinými živiteli rodiny, ztrácí svoji nadřazenost a dochází ke stírání rozdílů mezi oběma pohlavími. Žena se zapojuje do pracovního procesu a zároveň vznikají organizace na podporu emancipace a rovnoprávnosti. Přesto i v současnosti najdeme země, které se řídí přísným patriarchálním řádem. Dnešní pohled na rodinu jako na společenství, které je udržováno citovými pouty vykrytalizoval na přelomu 17. a 18. století (Matoušek, 1997, str. 10).

Ve 20. století našeho letopočtu zasáhly do vývoje rodin v naší zemi obě světové války. Po vzniku Československa v roce 1918 dochází ke změnám. Ústava z roku 1920, která zaručila ženám politickou, sociální i kulturní rovnoprávnost s muži, znamenala změnu v postavení žen v rámci rodiny i společnosti, další informace jsou uvedeny na webové adrese www.dejinyvpohode.cz. Ženy začaly navštěvovat vysoké školy, více se zapojily do pracovního procesu – školství, zdravotnictví apod. Počet uzavřených sňatků byl ovlivněn politickou situací. Nejméně manželství bylo uzavřeno v roce 1916 v průběhu 1. světové války, naopak nejvíce hned po roce 1920 a těsně před počátkem 2. světové války. Během období socialismu byl na mladé lidi vyvíjen společenský nátlak na uzavírání manželství. Tento trend vydržel až do roku 1989. Po převratu v listopadu 1989 nastala v naší společnosti nová ekonomická a sociální situace a počet uzavřených manželství opět poklesl. V současné rodině již nejsou ženské a mužské role příliš rozdělené. Statistické údaje ukazují, že lidé ve větší míře staví vlastní zájmy nad zájmy rodiny. Lze doložit, že lidé odkládají založení rodiny na pozdější dobu, někteří vzájemné soužití nezlegalizují podle právních norem našeho státu. V manželství se rodí menší počet dětí nebo vůbec žádná, manželství více než jindy končí rozvodem. Politika v období socialismu byla značně populizační. Příkladem může být tzv. "generace Husákových dětí" v 70. letech minulého století. V této době byly mladým rodinám přiznány poměrně velké výhody - novomanželské půjčky, přídavky na děti apod (Matoušek, 1997).

2.2 DĚLENÍ VÝVOJOVÉHO CYKLU RODINY PODLE RŮZNÝCH AUTORŮ

Studium rodiny se začalo systematicky provádět teprve nedávno. Každá z rodin prochází určitými fázemi vývoje. Různí autoři jednotlivé fáze definují odlišně.

Podle J. Haley (1973) lze jednotlivé etapy rozdělit na:

- období namlouvání
- manželství a jeho důsledky
- narození dítěte a zacházení s dětmi
- problémy zralého manželství
- odpoutávání rodičů od dětí
- odchod do důchodu a stáří

O. Matoušek (1997) dělí vývojový cyklus západní rodiny takto:

- volba partnera
- sňatek
- orientační a prokreační rodina
- transgenerační tradice
- rodina s předškolním dítětem
- rodina se školními a dospívajícími dětmi
- rodina ve fázi opuštěného hnízda

Další členění je uvedeno v publikaci *Manželství a rodiny*, kde se odkazuje na členění dle E. Duvallové z roku 1957, kdy autorka rozdělna cyklus do následujících fází: manželství bez dětí, rodina s malými dětmi, rodina s dětmi školního věku, rodina s dětmi dospívajícími, rodina s odcházejícími dětmi, prarodičovská rodina, manželství "na odpočinku" (Plaňava, 2000, str. 138 – 139).

2.3 UDÁLOSTI A SITUACE ZASAHUJÍCÍ DO VÝVOJOVÉHO CYKLU RODINY

Každá rodina se průběžně vyvíjí a do jejího vývojového cyklu zasahují různé události, případně situace, se kterými se rodina během každodenního života setkává. První a určitě velmi významnou událostí je **narození dítěte**. Příchod dítěte na svět je důležitým mezníkem v životě nejen ženy, ale i druhého partnera. První pocity obou partnerů jsou ve většině případů pozitivní až euforické. Narození dítěte sblízuje nejen samotné partnery, ale posiluje i vztahy v bližší rodině (se sourozenci, prarodiči apod.). Na druhou stranu je nutné konstatovat, že narození dítěte může mít na rodinu i negativní dopady. V první řadě

to mohou být dopady v oblasti materiálního zabezpečení či při využívání volného času rodičů.

Ztráta zaměstnání jednoho z členů domácnosti je událost, která chod rodiny také ovlivňuje. Nezaměstnaný člověk často propadá beznaději, hněvu vůči bývalému zaměstnavateli, případně depresím. Ztráta zaměstnání je často spojená s dalšími problémy - nedostatek financí, případné rodinné a sociální konflikty. Nezaměstnanost způsobuje i nárůst sociálně patologických jevů – kriminality, brutality, gamblerství, nadměrného užívání alkoholu a drog. Je prokázána souvislost nezaměstnanosti s vyšším výskytem sebevražd, a to jak dokonaných, tak tzv. demonstrativních, které jsou důsledkem psychických potíží či určitým „voláním o pomoc“. Rodina se v těchto situacích ocitá ve vypjaté situaci a často dochází k rozpadu rodiny (www.cssz.cz).

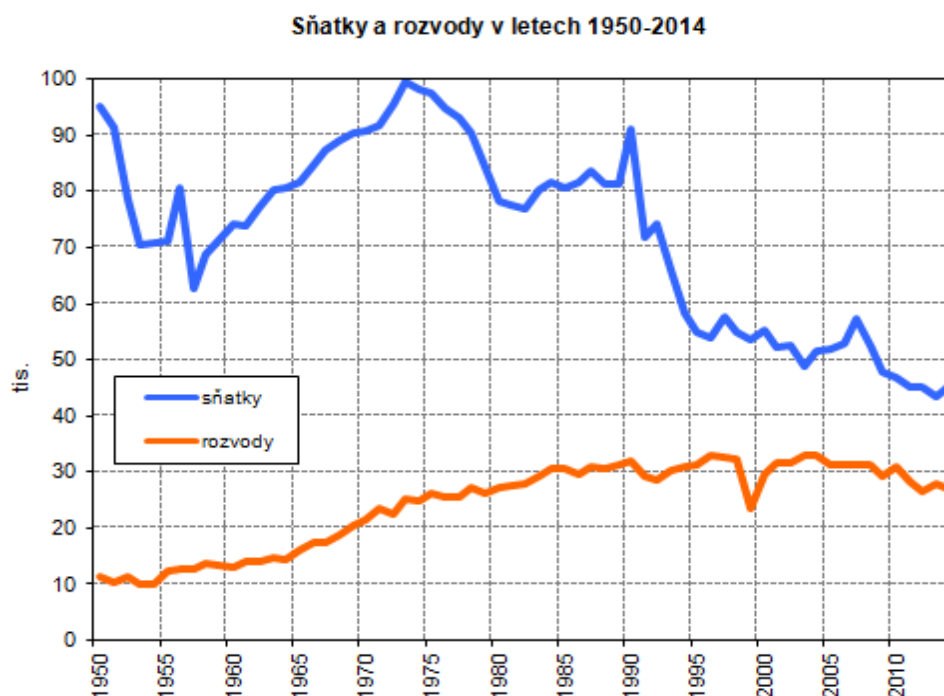
Rodinu ovlivní i taková situace jako je **workoholismus** jednoho z rodičů. Nedostatek volného času na manželku, manžela, děti vede k celkové nespokojenosti jednotlivých členů a tento fakt nemůže vynahradit ani jejich případné nadstandardní materiální zabezpečení. Na vývojový cyklus rodiny také negativně působí například **nemoc** některého ze členů rodiny. U nemocného člověka dochází ke změně psychiky, zvláště v těch případech, kdy je nemocný odkázaný na pomoc rodiny nebo dokonce placeného personálu. V případě dlouhodobých a závažných onemocnění dojde buď k posílení vztahů v rodině, nebo naopak k jejímu rozpadu. Jestliže vážně onemocní dítě a jeden z rodičů o něho musí doma pečovat, vede to opět ke zhoršení materiálního zabezpečení rodiny a rodina musí změnit svůj zaběhnutý rytmus a musí se de facto přizpůsobit nemocnému dítěti. Nepříjemnou událostí v cyklu rodiny je i případný **potrat** nenarozeného dítěte nebo **úmrť** některého ze členů užší rodiny či blízkých příbuzných. Ztráta blízké osoby a truchlení je proces velmi individuální a každý ho prožívá s jinou intenzitou a u každého jedince tento proces probíhá i různě dlouhou dobu. Naprosto tragická situace nastává u obou rodičů při úmrtí společného dítěte. Tato situace prověří jejich vzájemný vztah.

Rozvod, i to je událost, která rodinu výrazně poznamená. Rozvod představuje psychickou zátěž pro každého člena rodiny bez rozdílu věku. Pro děti nemusí být za každých okolností traumatizující, ale nelze ani předpokládat, že se jich nedotkne, pokud jej nechápu, nevnímají, anebo se o něm nemluví (www.snoubenci.ascczech.cz). Rozvod se nedotýká jen rodičů a dětí, ale i širší rodiny. Rozvodu se budu konkrétněji věnovat v další části bakalářské práce.

3 ROZPAD MANŽELSTVÍ A RODINY

Při uzavírání sňatku si každý myslí, že uzavírá spojení na celý život a že nikdy nebude mít důvod z manželství odejít. Bohužel podle statistik dochází k rozpadu poloviny uzavřených sňatků. Rozvod je jeden ze způsobů ukončení manželského svazku a přichází, v případě bezdětných svazků, nejčastěji 3 až 4 roky po svatbě. Další krizové roky přicházejí mezi 5 - 9 rokem manželství. Nebývá ovšem výjimkou, že se manželství rozpadá i po více než patnácti, dvaceti letech trvání. V těchto případech to většinou bývá v období, kdy děti dospějí a odcházejí z domova. Další důvody pro zánik manželství je úmrtí jednoho z manželů, prohlášení jednoho z partnerů za mrtvého a nově od 1. ledna 2014 změnou pohlaví jednoho z manželů.

Český statistický úřad na svých webových stránkách mapuje sňatky a rozvody již od roku 1950. Můžeme konstatovat, že křivka rozvodů od roku 1965 stoupá. Výjimku tvoří léta kolem roku 2000. Naopak počet uzavřených sňatků od roku 1990 zcela evidentně trvale klesá. Jen kolem roku 2005 bylo uzavřeno více manželství než v předchozích letech, bohužel od té doby počet sňatků opět klesá (www.czso.cz).

Zdroj: Český statistický úřad

3.1 ROZVOD Z POHLEDU PRÁVNÍHO SYSTÉMU

Podle Matouška (1997) rozvody jsou ve všech demokratických zemích předmětem debat vědců, politiků i veřejnosti. Domnívají se, že vysokou rozvodovost ovlivňuje životní styl společnosti. Je ovšem nutné konstatovat, že rozvod znali již staří Řekové. Za viníka byla téměř vždy označena žena a muži stačilo, pokud muž manželce řekl na veřejnosti “vyháním tě”. Děti v tomto případě zůstaly vždy ve výchově muže (www.xman.idnes.cz). Obdobná situace byla i v Římě.

Od roku 1963 platil v tehdejší ČSSR zákon č. 94/1963 Sb. – zákon o rodině. Zákon, který platil téměř 50 let, byl za dobu své působnosti několikrát novelizován. Nejvýraznější změna nastala v roce 1998. Ze zákona byl vypuštěn § 23, kterým byl zdůrazněn zájem společnosti na zachování manželství (www.kdejsitato.cz). Dá se tedy konstatovat, že od roku 1963 až po jeho novelizaci v roce 1998 byl rozvod nejen v zájmu manželů, ale i společnosti. Od roku 1998 je rozvod výhradní záležitostí manželského páru. Křesťanství, nejrozšířenější náboženství v naší republice, pojem rozvod vůbec nezná. Manželé mohou požádat o přezkoumání, zda manželství bylo uzavřeno platně. V tomto případě se manželé obrací na církevní soud (www.katyd.cz).

V současné době je rozvod zakotven v právním řádu České republiky v Občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.), platností tohoto zákona od 1. ledna 2014 zanikl původní zákon o rodině (zákon 94/1963 Sb.). Rozvod spadá pod tzv. rodinné právo § 755 - § 758 výše zmíněného Občanského zákoníku. Tyto paragrafy stanovují, za jakých podmínek může soud manželství rozvést. Zákon říká, že manželství může být rozvedeno jedině v tom případě, kdy soužití obou partnerů je hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení. V praktickém životě to může znamenat, že spolu manželé například nežijí. Význam slova „nežijí“ vysvětluje § 758 zákona č. 89/2012 Sb. Zjednodušeně se tento paragraf dá vysvětlit tak, že manželé spolu stále bydlí, ale společně nehospodaří, nesdílejí spolu lože nebo spolu nekomunikují (Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník).

3.2 DRUHY ROZVODU

Občanský zákoník definuje 2 typy rozvodů. Rozvod sporný a rozvod nesporný. Paragraf § 756 specifikuje sporný rozvod. **Sporný rozvod** je ten, u kterého soud zjišťuje

důvody rozvratu manželství. Na základě výsledku obou manželů soud zjišťuje, jestli je manželství opravdu hluboce a nenapravitelně rozvráceno, co tomuto stavu předcházelo. Tento rozvod se koná v případě, že jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí, nesouhlasí případně s výživným na manžela, manželku nebo s uspořádáním poměrů k nezletilému dítěti. **Nesporný rozvod** obsahuje § 757 zákona 89/2012 Sb. V tomto případě soud příčiny rozvratu nezjišťuje. Základní podmínkou pro tento typ rozvodu je ten, že jeden manžel se musí přidat k návrhu na rozvod, který podal manžel druhý. Znamená to, že manželé s rozvodem souhlasí a domluvili se na všech podstatných věcech. V těchto případech je manželství rozvedeno bez toho, aby soud zjišťoval, co vedlo k rozpadu manželství. Soud ovšem musí dojít k závěru, že tvrzení manželů o rozvratu je pravdivé. Zároveň zákon stanovuje další tři podmínky, které musí být splněny, aby mohlo být manželství ukončeno. První podmínka je jakousi pojistkou pro ukvapená rozhodnutí manželů. Zákon říká, že manželství ke dni zahájení řízení musí trvat nejméně jeden rok a manželé spolu nežijí déle než šest měsíců. Druhá podmínka se týká nezletilého dítěte. Oba rodiče se musí dohodnout na úpravách poměrů nezletilého dítěte v době po rozvodu. Ke splnění třetí podmínky musí manželé dojít k dohodě při úpravě svých majetkových poměrů, bydlení, případně výživného na jednoho z manželů pro dobu po rozvodu (www.bezplatnapravni poradna.cz).

3.3 PŘÍČINY ROZVODU

Manželství se rozpadají z mnoha důvodů. V další části bakalářské práce přiblížím v abecedním pořadí 6 nejznámějších důvodů rozvodu (www.mimiforum.cz).

1. alkoholismus a další závislosti
2. domácí násilí
3. finanční potíže
4. nekomunikativnost
5. nevěra
6. vzájemné odcizení

1. **Alkoholismus, drogy případně gamblerství** jsou závislosti, které manželství ničí v případě ať jakékoliv závislosti propadne muž nebo žena. Závislosti ovlivňují manželství

pomalu, ale závislého partnera dokážou změnit trvale. V partnerském svazku narůstá napětí, přibývá hádek, v některých případech dokonce dochází k domácímu násilí. Rodině se nedostává finančních prostředků, protože peníze určené na provoz domácnosti financují tyto závislosti.

2. **Domácí násilí** je psychické, fyzické případně sexuální násilí mezi osobami v rodině, ke kterému dochází opakovaně, skrytě mimo veřejnost a intenzita těchto činů se stupňuje. Podle Bílého kruhu bezpečí se domácí násilí projevuje těmito klíčovými znaky:

- Opakování a dlouhodobost – z jednoho útoku jakéhokoli charakteru ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí. Může to však být jeho začátek.
- Eskalace – od urážek se stupňuje k psychickému snižování lidské důstojnosti až k fyzickým útokům a závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život.
- Jasně a nezpochybnitelné rozdělení rolí osoby ohrožené a osoby násilné – domácí násilí nejsou vzájemná napadání, hádky, rvačky, spory, kde se role osoby násilné a osoby ohrožené střídají.
- Neveřejnost – probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi bytu či domu, stranou společenské kontroly.

Aby se prokazatelně jednalo o domácí násilí, musí být splněny všechny 4 znaky.

3. **Finanční potíže** mohou často způsobit rozpad manželství. Jestliže není dostatek peněz na běžný provoz domácnosti, jako je nákup potravin, úhrada nájmu a dalších služeb spojených s bydlením, potřeb pro děti, jejich mimoškolních aktivit dochází u manželů ke konfliktům. V současné ekonomické situaci zadluženost rodin stoupá. Dostupnost půjček je poměrně vysoká a rodina v tíživé finanční situaci je často nucena si vzít půjčku s vysokou úrokovou sazbou. Následně nemá peníze na úhradu splátek a tuto nepříznivou situaci řeší další půjčkou. Tím se rodina dostává do vysoké zadluženosti. Existuje také nemálo případů, kdy jeden z partnerů svoji zadluženost před druhým zatajuje.

4. Začátek partnerství se vyznačuje velkým vzájemným porozuměním. Postupem doby dochází k drobným neshodám, manželé se vzájemně přestávají poslouchat, skáčou si do řeči, nerespektují názor toho druhého, oponují si a **nekomunikují** spolu. Dochází k postupnému odcizování a k rozpadu vztahu.

5. Pocit nepochopení, nespokojenosti v manželství, žárlivost mohou vést k nevěře. **Nevěra** je vážným zásahem do vztahu a také poměrně častá příčina rozvodu. Někteří partneři

dokážou nevěru překonat, ale odpuštění nevěry jednoho z partnerů a opětovné vybudování vztahu je dlouhodobá záležitost, při které musí spolupracovat oba partneři a oba musí chtít vztah zachránit.

6. Mnohé materiály uvádějí **vzájemné odcizení** jako nejčastější důvod, který partneři uvádějí v žádostech o rozvod. Manželé po letech soužití přijdou na to, že si již nerozumí, nechtějí dělat kompromisy ve vztahu, nemají si co říci. V mnohých případech je ovšem možné, že pojem vzájemné odcizení je zástupným důvodem pro jiné důvody, které lidi nechtějí zveřejnit - závislosti, domácí násilí apod. (www.mimiforum.cz).

3.4 FÁZE ROZVODU

Rozvod jako takový i přes svoji běžnost v současné společnosti není samovolný proces. Odvíjí se v určitých etapách a každý jedinec se v určitých etapách zachová jinak. Často reaguje i nevědomě a své chování si ani neuvědomuje. Důsledkem je, že každý z partnerů prožívá jednotlivé etapy rozvodu odlišně a v mnoha případech je velmi těžké dojít ke shodě obou partnerů.

Podle Klimeše (2005) se fáze rozvodu dělí na:

- latentní fázi
- spouštěcí fázi
- fázi asymetrických rozhodnutí
- fantazijní fázi
- paradoxní fázi
- závěrečnou fázi a polovztahy

Latentní fáze je první signál rozchodu. Probíhá v myšlenkách a představách jednoho z partnerů. Oba partneři jsou již vyčerpáni z problémů, které jejich manželství zatěžuje a jeden z nich začne snahu o zachování manželství vzdávat. Začíná přemýšlet o tom, co by se stalo, kdyby došlo k rozvodu. Ve většině případů je právě tato osoba navrhovatel rozvodu. Tehdy dochází také k očerňování současného partnera a idealizování případného nového partnera. Partneři si navzájem dělají naschvály a případná nevole a zloba je dalším důkazem, že společný život již není možný. Mnohé způsoby záchrany svazku jsou spíše sebedestruktivní a k záchraně nevedou.

Latentní fáze se realizuje většinou v představách jednoho z partnerů, takže druhý vůbec netuší, že by rozvod mohl nastat a mnohdy ani to, že je druhý z manželů ve svazku tak hluboce nespokojený. Oznámení rozchodu je proto často nečekané a ten z partnerů, který není navrhovatelem tohoto řešení se najednou ocitá v roli tzv. zachránce vztahu. Snaží se poměry ve vztahu uspořádat, tak aby k žádnému rozchodu nedošlo, ale často je jeho snaha příliš urputná, zběsilá a nepromyšlená. Tuto fázi nazýváme **spouštěcí**.

Třetí fáze **asymetrických rozhodnutí** je vyznačována obdobím manipulací, kdy se obránce vztahu snaží donutit druhého partnera k obnovení vztahu. Používá různé triky, aby partnerovo rozhodnutí změnil. Navrhovatel považuje tuto snahu za manipulaci. Obránce je jednoznačně pro obnovení vztahu, navrhovatel naopak ne. Proto mluvíme o asymetrických rozhodnutích. V tomto období dochází i k fyzickému odloučení partnerů, které přesouvá rozchod do fantazijní fáze (Klimeš, 2005).

Odloučení partnerů neznamená konec procesu rozchodu. Vzájemné působení partnerů se přesouvá z reality do vzpomínek a fantazie. Nastává **fantazijní fáze**. Fantazie je horší než realita. Některé negativní výroky, které jeden z partnerů vyslovil, se tomu druhému mohou v mysli neustále objevovat a vracet. Fantazie je zrádná a obránce často s fantazijním partnerem jedná jako s reálným, žádá o napravení vztahu, návrat nebo naopak o to, aby byl vztah konečně ukončen. Bohužel na fantazijní osoby nic z toho neplatí.

Paradoxní fáze je druhou šancí na obnovení vztahu. Obránce je již smířen se situací a rozchodem. Vzhledem k fyzickému odloučení ovšem navrhovateli není tato situace známá a neustále očekává nějaké návrhy od obránce, tím je k němu myšlenkami stále připoután, a když se dozví, že se obránce nechce vrátit, je to právě on u koho se objeví sklony kontaktovat toho druhého. V nejednom případě je to právě navrhovatel, který se snaží o obnovení vztahu. Bohužel tato fáze přichází většinou v období, kdy už druhý partner o obnovení vztahu nemá zájem.

Poslední fází procesu rozchodu je **závěrečná fáze a polovztahy**. Podle toho, jak partneři využijí paradoxní fázi se vztah buď obnoví nebo dojde ke konci vztahu. Jak uvádí Klimeš (2005) největším nebezpečím pro budoucnost bývalých partnerů je navazování polovztahů. Po rozchodu je nám smutno, nedokážeme být sami, ale zároveň nejsme schopni žádného dalšího vážného vztahu. Tyto provizorní vztahy jsou velkým nebezpečím pro další vztah obou partnerů.

3.5 DŮSLEDKY ROZVODU

Rozvod a rozpad rodiny je jistě traumatizujícím zážitkem pro všechny, kterých se týká. Když se partneři dokážou dohodnout, nebojují proti sobě, nevytváří nátlakové situace na toho druhého a dokážou spolu komunikovat, to je jedna z možností, jak dopad rozvodu zmírnit. Jestliže se partneři nedomluví na základních věcech, dělají si naschvály a nedokážou se domluvit, může se rozvod stát vysoce emoční záležitostí a velkou psychickou zátěží. To, že vztah nevyjde, berou lidé ve většině případů jako osobní selhání. Rozvod doprovází nervozita, stres a často se rozvod může podepsat i na zdraví nejen partnerů, ale i dětí. Rozchod také může být spouštěčem závažnější psychické poruchy (nejčastěji deprese nebo úzkostné poruchy, zneužívání návykových látek) nebo faktorem, který spouští relaps psychické poruchy, kterou jedinec trpěl v minulosti (zdravi.e15.cz).

3.5.1 DOPADY NA RODIČE

Rozpad rodiny má vliv i na samotné partnery. Přináší s sebou řadu ekonomických a sociálních dopadů, a jsou patrné rozdíly mezi dopadem na ženy a na muže. Špatná ekonomická situace po rozvodu se týká ve většině případů žen. Většinou je to žena - matka, kdo se naplno věnoval péči o děti. Starost o domácnost a péče o děti jí zůstává i po rozvodu. Tyto ženy, samoživitelky, jsou v současné době častěji ohroženy chudobou. V České republice se zhruba polovina neúplných rodin v čele s matkou pohybuje pod hranicí 1,5 násobku životního minima (Dudová, Hastrmanová, 2007).

Ženy po rozvodu čelí při uplatňování na trhu práce mnohým obtížím a to z důvodu pracovních výpadků v souvislosti s péčí o nezletilé děti v době trvání manželství. Ženy se tedy častěji než jejich bývalí partneři potýkají s problémy což vede ke zhoršení jejich psychického stavu, přichází deprese nebo se z žen stávají zatrpklé osobnosti, které nevidí po rozvodu svůj život pozitivně. Mnohem lépe porozvodový život zvládají ženy, které i za manželství vedly aktivní život – pracovaly, měly své koníčky, vlastní přátele. Na muže nemá rozvod ve většině případů tak velký ekonomický dopad jako na ženu. Po celou dobu manželství mohl pracovat na své kariéře, zvyšovat si kvalifikaci a najde tak snadněji uplatnění na trhu práce. Nebezpečí v tomto případě vystává pouze pro muže s nízkou nebo žádnou kvalifikací, kteří uplatnění na trhu práce hledají všeobecně velmi těžko a navíc, pokud po rozvodu soud rozhodne při vypořádání majetku, že byt připadne

manželce a dětem, může se z muže snadno stát bezdomovec. Literatura uvádí, že někteří muži snášejí rozvod psychicky hůře než ženy. Jedná se o ty, kteří byli zvyklí na „dokonalý servis“ manželky – praní, žehlení, organizace společného volného času, péče o domácnost. Pak záleží jen na jejich schopnostech se rychle adaptovat a naučit se sám o sebe postarat. Zákon 89/2012 Sb. počítá i se situací, kdy rozvedený manžel není schopen se sám živit. Paragrafy 760 – 763 řeší tuto skutečnost a stanoví, za jakých podmínek má rozvedený manžel na výživné od svého bývalého partnera nárok (Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník).

3.5.2 DOPADY NA DĚTI

Podle Pöthe (1999) je jedním z největších ohrožení, které dítě na cestě do dospělosti může potkat, hrozba rozpadu rodinných vztahů, které vzniká nejčastěji v důsledku rozvodu rodičů. Dítě trpí pocitem ztráty bezpečí a ztráty nejbližších. Rodiče v období rozchodu nemají na děti tolik času, jako ve fungujícím vztahu. Nechtějí dětem naslouchat a neuvědomují si, jak jejich vzájemné jednání děti ovlivňuje. Děti pak často trpí hrozbou rozchodu rodičů a vyrovnávají se s tím odlišnými způsoby v závislosti na jejich věku a duševní vyspělosti. U dětí v předškolním věku tato hrozba často vede ke změně chování, přejdou na způsoby vlastní nižším věkovým kategoriím. Náhle se začnou pomočovat, cucat si palec a prožívají intenzivní úzkost, kdykoliv se ocitnou samy. Tyto projevy patří mezi tzv. psychické obrany a odborně se nazývají regresí. Starší děti mohou dávat najevo přání, aby k rozpadu rodiny a rozchodu rodičů nedošlo. Rodiči, který rozvod inicioval, často jeho krok vytýkají. Starší děti, na rozdíl od těch menších, si již dělají svůj vlastní obraz o dění v rodině, i když často neobjektivní a dokážou se přiklonit na stranu jednoho z rodičů. Jak dále uvádí Pöthe (1999) více než samotný rozvod může psychický vývoj dítěte ovlivnit chování a jednání po rozvodu. Rozvod rodičů a odchod jednoho z nich může zanechat na vývoji dítěte značné následky. Některé dítě se s odchodem rodiče nikdy nevyrovná a nese si následky i do svého budoucího partnerského života.

3.5.3 POROZVODOVÁ PÉČE

V České republice, stejně jako ve všech zemích Evropské unie nese rodičovskou odpovědnost matka dítěte stejně jako otec, žije-li s matkou v manželském svazku. Vykonávají tedy rodičovskou odpovědnost společně. Zodpovídají za výchovu dítěte, jeho vzdělání a spravují jeho případný majetek. Rovněž zastupují dítě v právních záležitostech. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník přebírá z již zaniklého zákona o rodině (zákon 94/1963 Sb.) tři základní způsoby výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství. Jedná se o:

- svěřením dítěte do výhradní péče jednoho z rodičů
- svěřením do střídavé péče
- svěřením do společné péče

Tyto tři druhy výkonu rodičovské odpovědnosti jsou využívány v poměrně velkém nepoměru ve prospěch svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů, ve většině případů je svěřeno do výchovy matky. Nicméně rozhodnutí soudu s přihlédnutím na Úmluvu o právech dítěte, se začíná čím dál tím více přiklánět ke svěřením dětí do střídavé péče v případě, kdy jeden z rodičů takovýto model výchovy požaduje. Tato péče je samozřejmě využívána s ohledem ke všem okolnostem a především v případě, kdy je vhodná jak pro rodiče, tak pro děti. Soud nikdy nerozvede manželství dříve, než nabyde právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů k nezletilým dětem po dobu rozvodu manželství (Dudová, Hastrmanová., 2007, s. 72). Znamená to, že soud rozhodne o tom, komu bude svěřeno nezletilé dítě do výchovy, jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu. Soud také upraví styk rodiče s dítětem, jestliže to poměry v rodině vyžadují. Účastníkem řízení o opatrovnictví jsou nejen rodiče dítěte, ale i dítě samotné. V tomto případě zastoupené příslušným sociálně - právním orgánem ochrany dítěte.

Při rozhodování soudu o svěřením dítěte do péče je rozhodujícím kritériem zájem dítěte. Soud musí vzít ovšem v potaz i další kritéria jako je stabilita příštího prostředí, hmotné zabezpečení, bytové poměry a citové vazby na další členy budoucí domácnosti – sourozenci, prarodiče a další příbuzní. Zákon 89/2012 Sb, § 907, II. říká: „Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje“. Ideální situace nastává, pokud se rodiče na výchově dětí

dokážou společně dohodnout a soud jejich rozhodnutí schválí, je-li v souladu s platnými právními předpisy. Podle českých zákonů má dítě, které je již v takovém stupni vývoje, který umožní vytvoření jeho vlastního úsudku na danou situaci, nárok na to, aby se vyjádřilo a bylo vyslyšeno v každém řízení, ve kterém se o náležitostech porozvodové péče rozhoduje. V případě, kdy žádný z rodičů není zárukou řádné výchovy dítěte, je možné svěřit dítě do péče jiné osoby (Dudová, Hastrmanová, 2007, s. 73).

V České republice je naprostá většina nezletilých dětí svěřována do **výhradní péče** jednoho z rodičů, a to matky. Druhý z rodičů má pak soudem stanovenou dobu, kdy je dítě svěřeno do péče jemu – jednotlivé dny v týdnu, víkendy, prázdniny, Vánoce. Rozsah styku s dítětem je zcela individuální a je odvislý od mnoha faktorů. Rozhoduje věk dítěte, jeho mimoškolní aktivity. Rozhoduje i to, jak je dítě na druhého rodiče zvyklé, záleží také na tom, jak se rodič o dítě během doby, která je ke styku určena, dokáže postarat. Mezi rodiči, kteří nejsou schopni se v otázce styku s nezletilým dítětem dohodnout, dochází často k problémům. Rodič často brání druhému rodiči ve styku s dítětem. Jako důvod uvádějí neschopnost rodiče se o dítě postarat, obavy o bezpečnost dítěte apod. Rodiče, kteří si nepřejí, aby se dítě s druhým rodičem stýkalo, často vyžadují, aby byly při styku přítomni. Soudy k takovému řešení přistupují zcela výjimečně, vzhledem k riziku, které by mohlo nastat – odmítavé vzájemné reakce rodičů nebo přenášení negativních emocí. Pokud není rodič, který nemá dítě svěřené do péče, umožněn styk s dítětem, má soud několik možností, jak tuto situaci vyřešit. Jako první řeší soud předvolání a poučení druhého rodiče. Další fází, pokud selže předchozí poučení, je vyzvání k respektování závazků, které uložil rozsudek. Následuje uložení pokut. Poslední možností je odnětí dítěte a jeho předání rodiči, kterému je přiznán styk s nezletilým. Toto opatření se provádí zcela ojediněle a to z toho důvodu, že situace je pro dítě velice zatěžující a stresující.

V současné době je **střídavá péče** odborníky (např. dětské psychologové Václav Mertin a Jiří Tyl nebo psychiatricka Taťjana Horká) považována za nejideálnější porozvodovou péči o dítě. O střídavé péči může v České republice rozhodnout jedině soud. Střídavá péče je vhodná u rodičů, kteří spolu po rozvodu komunikují, dohodli se na této formě péče, mají schodu na výchovu dětí, dodržují stejný systém a pravidla výchovy. Střídavá péče se nedoporučuje u hodně malých dětí do tří let. Při svěřením nezletilých dětí do střídavé péče by děti neměly pocítit žádné problémy. Týká se to zejména školní docházky, mimoškolních aktivit, kamarádů. Ideální situace při střídavé péči nastává, pokud má nezletilé dítě stále

jeden domov a rodiče se v tomto domově střídají. Dítě v tomto případě není zatíženo tím, že se musí stěhovat do jiného bytu, převážet své věci a žít určitý čas v jiném prostředí. Problémem pro střídavou péči může být i materiální zabezpečení. V dnešní ekonomické situaci není každá rodina schopna zajistit podobnou úroveň pro dvě domácnosti a tudíž dvě totožné úrovně života dítěte.

V případě, že rodiče i po rozvodu žijí společně v jednom bytě nebo naopak dítě je už téměř zletilé a s rodiči nebydlí, je možné schválit dohodu o společné péči. **Společná péče znamená**, že poměry dítěte nejsou po rozvodu upraveny a nemění se právní postavení dítěte k rodičům (Dudová, Hastrmanová, 2007, s. 74). Tento způsob péče je pro rodiče velice náročný, protože u nich musí dojít k naprosté shodě při výchově dítěte a musí panovat dohoda na všech otázkách, které se dítěte týkají. Problém může vzniknout u financování domácnosti nebo financování potřeb dítěte, protože rozvodem zaniká společné jmění manželů (Dudová, Hastrmanová, 2007, s. 75).

3.6 JAK SE DNEŠNÍ SPOLEČNOST STAVÍ, JAK CHÁPE ROZVOD

Současná společnost je k rozvodům převážně benevolentní. Samozřejmě záleží, zda se jedná o jedince věřícího nebo ateistu. Církev se i v dnešní době staví k ukončení manželství rozvodem zdrženlivě, a jak jsem uváděla v kapitole 3. Rozpad manželství a rodiny, pojem rozvod církev ani nezná. Při hledání v různých tištěných a elektronických zdrojích není možné nalézt příliš mnoho obsáhlejších informací, téma rozvod a současná společnost je zmiňován spíše heslovitě. Výjimku tvoří bulvární tisky, které se věnují rozvodům V.I.P. osob poměrně obsáhle, ale vypovídající hodnota těchto informací, je vzhledem k specifikaci media nepřilíši vysoká. Přesto lze konstatovat, že ani tento typ media nepovažuje rozvod za něco odsouzeníhodného. Poměrně často se osobním vztahům - manželství, narození dětí a rozvod věnují ve svých tištěných i internetových verzích Blesk, Spy, Extra, Šíp, Pestrý svět a další. Serioznější pohled na postoj společnosti k rozvodu jsem dohledala v internetové verzi 14deníku, který vydává CEVRO INSTITUT, vysoká škola právních a ekonomických studií. V čísle 20/2014 L. Buchtíková konstatuje, že rozvod je společností v současné době více tolerovaný (www.cevro.cz). Pohled církve na rozvod zpracoval v roce 2010 i server novinky.cz. V tomto materiálu se můžeme dočíst, že

platně uzavřený katolický sňatek je v podstatě nezrušitelný a končí až smrtí jednoho z manželů (www.novinky.cz).

Z vlastních poznatků a zkušeností se odvažuji tvrdit, že dnešní společnost na rozvedené páry nepohlíží negativně. Rozvedené ženy, muži i děti z rozvedených rodin jsou společností přijímány stejně jako ostatní rodiny a nejsou vystaveny případné šikaně nebo opovržení. V dnešní době by bylo spíše výjimkou, kdyby např. jednu třídu základní školy navštěvovaly jen děti z úplných rodin. Společnost se snaží situaci neúplným rodinám ulehčit. Rozvádějícím se manželům nebo jejich potomkům je k dispozici péče ve formě poradenství. Zmíněné poradenství lze u nás najít v práci řady institucí i soukromníků. Jistě sem patří orgány péče o děti, občanské poradny, centra mediace, kliničtí psychologové, advokáti a mnozí další (Novák, Průchová, 2007). Ti všichni se snaží ulehčit přechod z jedné fáze rodinného života do druhé.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA PRAKTICKÉ ČÁSTI

V praktické části mé bakalářské práce předkládám výsledky rozhovorů se ženami a muži, kteří žili a vyrůstali v rozvedené rodině. Jedná se o jejich pravé výpovědi, události a vzpomínky na to, co respondenti prožívali. Metody výzkumu jsou případové studie, rozhovor a pozorování. Praktická část této bakalářské práce bude tedy věnována kazuistikám pěti žen a mužů vyrůstajících v rozvedené rodině. Jedná se o šetření, které probíhalo pomocí rozhovorů a pozorování, na jejichž základě byly zpracovány kazuistiky.

4.1 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU

Rozhovory jsem uskutečnila s pěti respondenty ve věku 22 až 46 let. Jednalo se o tři ženy a dva muže, kteří vyrůstali v rozvedené rodině. Dva respondenti uvedli jako nejvyšší dosažené vzdělání vysokoškolské vzdělání, tři středoškolské vzdělání ukončené maturitní zkouškou a z těchto dotazovaných jedna slečna v současnosti dokončuje studium na vysoké škole. Čtyři respondenti mají stálé zaměstnání, z těchto dotazovaných je jedna žena na mateřské dovolené a zároveň vykonává své zaměstnání.

4.2 POUŽITÉ METODY VÝZKUMU

Pozorování je jednou z klinických metod. Můžeme jej rozčlenit podle toho, jestli pozorujeme sebe nebo jiné osoby. Nazýváme to introspekce - sebezpozorování nebo extrospekce – pozorování jiných osob. Pozorování také rozdělujeme podle zaměření na náhodné a systematické. Je možno pozorovat jednoho jedince nebo skupinu a to krátkodobě nebo dlouhodobě. Toto rozdělení označujeme jako pozorování podle množství pozorovaných jedinců a podle časového rozpětí. Zkoumaný jedinec může, ale nemusí vědět, že je pozorován. Pozorování v obvyklých životních situacích, které nejsou záměrně vyvolané, se nazývá přirozené a pozorování navozené se uskutečňuje v případě, že jedince uvedeme do určité situace a sledujeme, jak se projevuje, a můžeme do situace zasahovat. V případě praktické části této bakalářské práce se jednalo o pozorování extrospektivní, krátkodobé a přirozené. Další použitou metodou byl rozhovor. Rozhovor je metoda zjišťovací, při které dochází ke vzájemnému působení mezi respondentem a člověkem provádějícím rozhovor. V rozhovoru je důležitá správná a přesná formulace

otázek, také zde hraje roli kvalita prostředí, ve kterém byl rozhovor prováděn. Rozhovor dělíme na standardizovaný, polostandardizovaný a nestandardizovaný. Standardizovaný rozhovor se vyznačuje předem stanovenými otázkami a jejich přesným pořadím. Tento typ rozhovoru nedává respondentům mnoho prostoru k rozvíjení svých příběhů. Polostandardizovaný rozhovor je charakteristický předem připravenými otázkami, které můžeme pokládat v libovolném pořadí, podle potřeby je přeformulovat nebo podle okolností klást nové otázky. Třetí varianta nestandardizovaný rozhovor je rozhovor, kde hlavní podnět udává zkoumaná osoba a my do rozhovoru zasahujeme jen příležitostně. Problémem rozhovorů může být jejich okamžité zaznamenávání, nahrávání nebo sepsání poznámek. Toto může snižovat ochotu respondenta vypovídat. Naopak záznam, který provedeme, až po rozhovoru může být nepřesný nebo neúplný. Kvůli paměťovým útlumům dochází k významnému úbytku informací a také k podstatným nepřesnostem v zaznamenaných údajích (Holeček, Miňhová, Prunner, 2007, s. 21 – 25).

Kazuistika neboli případová studie zkoumá konkrétní jev, který jsme si předem zvolili. Jedním z cílů je popsat dané vztahy a nalézt celistvost případu, ale také to, že díky prozkoumání tohoto případu porozumíme i případům dalším. Případová studie je metodou nepřímého pozorování. Pokoušíme se, aby si dotyčný vzpomněl na určité momenty z jeho života, které by nám mohly objasnit jeho chování. Nevýhodou je, že jsme odkázáni na respondentovy vzpomínky, které nemusejí být přesné. Kazuistiky proto nejsou příliš vhodné pro ověřování teorií (Atkinson, 2003, s. 22).

Po uskutečnění rozhovorů jsem se z nich pokusila zformovat kazuistiky, které popisují příběhy pěti žen a mužů, jenž vyrůstali a žili v rozvedené rodině, zažili rozvod svých rodičů. Pro lepší přehlednost jsem je rozdělila do několika anamnéz. Jde o osobní anamnézy se základními informacemi o respondentovi, rodinné anamnézy s fakty o rodině a jejím uspořádání, sociální anamnézy, čímž zjistíme, jaké má respondent vztahy s lidmi, jak se cítí ve společnosti a jaké má vztahy s rodinnými příslušníky. Anamnézou zjišťujeme klíčová fakta o dotyčném, o vývoji zkoumané osoby a o podmínkách vývoje. Měla by být součástí každého důvěrnějšího rozhovoru. Pomocí ní můžeme pochopit souvislosti a chování jedince. Rozlišujeme anamnézu subjektivní a objektivní. Pokud se ptáme přímo osoby, o kterou se jedná, označujeme to jako anamnéza subjektivní. U objektivní anamnézy se ptáme blízkých lidí a rodiny respondenta (Holeček, Miňhová,

Prunner, 2007, s. 25). Také se v kazuistice nachází popis samotného průběhu rozvodu z pohledu respondentů.

4.3 CÍL VÝZKUMU

Výzkumem jsem chtěla zjistit, jak se respondenti dnes dívají na rozvod rodičů, jak ho prožívali, jak se chovali, co cítili a co se u nich odehrávalo. Také jsem tímto výzkumem chtěla zjistit, jak se dotazovaní dnes dívají na své rodiče, zda se s nimi stýkají, jaké mají vztahy a jaký je jejich názor na rozvod svých rodičů. Také bylo mým cílem zjistit, jak se děti s rozvodem svých rodičů vyrovnávají. Pro výzkum jsem zužitkovala vstřícné spolupráce pěti respondentů. Ke spolupráci na mém výzkumu jsem požádala osoby z okruhu mých známých. Nechtěla jsem obtěžovat úplně cizího člověka, i přes to vím, že některé otázky a výpovědi dotazovaných nebyly úplně snadné. Mým názorem je, že pro rozhovor na takto citlivé téma je vhodnější se s respondentem alespoň trochu znát, mít přátelský vztah, důležitá je také vzájemná důvěra.

5 KAZUISTIKY

Schůzky s respondenty jsem si domluvila buď přímo osobně, nebo telefonicky. Samotné rozhovory se odehrály na místech, které si zvolili sami respondenti. Chtěla jsem, aby se cítili dobře, proto jsem místo schůzky nechala na nich, respektovala jsem jejich přání a samozřejmě jsem je do ničeho nenutila. Délka rozhovoru záležela na potřebách dotazovaných a na ochotě o problému mluvit. Samotné rozhovory a jejich realizace mi nezabraly mnoho času. Zvolila jsem formu částečně standardizovaného rozhovoru. Měla jsem připravený souhrn otázek, které jsem pokládala dotazujícím. Některé otázky byly kladeny formou uzavřených otázek. Další otázky byly položeny formou otevřených otázek, tím jsem dala dotazovaným prostor pro rozšířené odpovědi. Tyto otázky samotné výpovědi upřesňovaly, vysvětlovaly jednotlivé události, pocity, prožitky, názory. Vždy jsem respektovala, pokud některý z respondentů z jakýchkoliv důvodů nechtěl odpovědět na některou z mých kladených otázek. Výpovědi jsem si s dovolením respondentů zapisovala, především pokud se jednalo o věci jako je počet sourozenců, zaměstnání a věk rodinných příslušníků. Rozhovory jsem poté zpracovala v kazuistiky. Všichni respondenti byli velmi příjemní a ochotní se se mnou podělit o své příběhy a za to jim moc děkuji.

5.1 PRVNÍ KAZUISTIKA

Osobní anamnéza

První rozhovor byl realizován s mužem, kterému je 27 let. Jeho iniciály jsou J. K., je svobodný, bezdětný, ale má již pětiletý vážný vztah. Po základní škole, kde měl s učením menší problémy, začal studovat na Středním odborném učilišti elektrotechnickém v Plzni. Na střední škole bylo již jeho studium výrazně lepší. Po maturitě, kterou úspěšně složil, se dostal na VŠ, kde setrval pouhý rok. Po zjištění, že ho tato škola nenaplňuje a s výhledem na možnost zajímavé práce se rozhodl ukončit studium. O několik let později na jiné škole bakalářský titul dokončil. V současné době pracuje ve státních službách, jako dopravní policista. Jeho největší zálibou jsou manuální práce a opravy všeho druhu, které v současné době velmi zužitkuje při renovaci rodinného domku, který před časem koupil.

Rodinná anamnéza

Narodil se jako druhorozené dítě. Má staršího bratra, kterému je 29 let a pracuje jako vedoucí pobočky ve firmě s elektroinstalačním materiálem a po dlouholetém vztahu

je již rok ženatý. Se svým bratrem má skvělý vztah, jsou nejlepší kamarádi. Otec pracuje jako opravář zemědělských strojů v zemědělském družstvu blízko svého bydliště. Matka byla v domácnosti a její současné zaměstnání není známé. Rodiče se rozvedli, když bylo J. K. deset let.

Sociální anamnéza

Pochází ze čtyřčlenné rodiny – otec, matka, bratr a J. K.. Otci je 52 let, v době rozvodu mu bylo 35 let. Matce je 53 let, v době rozvodu jí bylo 36 let. Otec vystudoval na odborném učilišti „Kovář, podkovář“. Matka také studovala na odborném učilišti, kde vystudovala obor „Švadlena“. Bratrovi je 29 let, v době rozvodu mu bylo 12 let. Studoval na Středním odborném učilišti elektrotechnickém v Plzni, poté vystudoval Západočeskou univerzitu, fakultu elektrotechnickou, obor Aplikovaná elektrotechnika. J. K. vyrůstal v malé vesnici na jižním Plzeňsku, v pronajatém bytě 3+1. Po dokončení středoškolského studia se přestěhoval společně s bratrem do Plzně, bydleli v pronajatém bytě panelového domu. V současné době žije u své přítelkyně a zároveň renovuje rodinný domek, který před dvěma lety koupil. Má kolem sebe hodně známých a lidí, kteří ho mají rádi a jsou mu oporou. Kamarády ze střední školy, kolegy z práce, přítelkyni, svou rodinu i rodinu své přítelkyně. Nemá problém být ve větší skupině lidí, je rád ve společnosti.

Vlastní šetření

Manželství rodičů skončilo před 17 lety. Problémů, které rodiče měli před rozvodem si J. K. nevšiml. Důvodem rozvodu byl mimomanželský poměr matky a následné odcizení rodičů. O rozvodu chlapcům řekli oba dva rodiče. Na chlapce nenaléhali a rozumně si promluvili o tom, s kterým rodičem by chtěli po rozvodu žít. Oba bratři zůstali v péči otce. Na novou situaci si J. K. zvykl poměrně rychle. Byl rád, že si mohl vybrat, se kterým z rodičů zůstane, a to u svého otce a bratra, které má moc rád a hraje v jeho životě důležitou roli. Rodiče se společně na všem podstatném předem domluvili – rozdělení společného majetku, bydlení, peníze i děti. I díky vstřícnému chování obou rodičů rozvod proběhl spíše formálně, jedním stáním u soudního jednání, na které se J. K. nemusel dostavit. Rozvod rodičů ho trápil, ale nesnažil se mu zabránit. Podle slov J. K. to ani v tak nízkém věku nebylo možné. „Myslím, že to byla čistě věc rodičů, kteří si tento problém museli vyřešit sami.“ Po rozvodu se matka odstěhovala a s novým přítelem uzavřela nové manželství. S partnerem má dva syny. Otec si vážnou známost našel až po několika letech, v době, kdy už s ním oba bratři nežili ve společné domácnosti. Otec s partnerkou mají

spolu dvouvaječná dvojčata – chlapce a dívku. S výchovou obou chlapců, kteří zůstali po rozvodu v péči otce, pomáhala a stále zastává důležitou roli v jejich životě babička z otcovy strany, která po rozvodu rodičů a následném odstěhování matky zastoupila právě roli matky a snažila se o všechny plnohodnotně starat.

S matkou se po rozvodu rodičů J. K. nestýkal a nenavazoval kontakt. Vztah s matkou z důvodu absence kontaktu nemůže popsat, charakterizuje ho jako neutrální. S matkou, její novou rodinou ani s příbuznými z matčiny strany se příliš nestýkal. V době, kdy ještě byli oba bratři malí, navštěvovali je rodiče matky – babička a dědeček. Snažili se udržet alespoň malý kontakt párkrát za měsíc. Po několika letech kontakt zcela vymizel. Již nemá přesné informace o jejich rodině a přiznává, že z doby, kdy byl ještě malý si je moc nepamatuje. Vztah s otcem považuje za kamarádský, prožité roky bez matky je ještě více spojily. Bližší kontakty s rodinnými příslušníky z otcovy strany udržuje často. Navštěvuje přinejmenším jednou měsíčně otce a svou babičku, kde se často také setkává s ostatními příbuznými.

Vztah mezi rodiči po rozvodu hodnotí jako ustálený, nekomunikují spolu a nevidají se. Je v situaci, kdy rodiče mají své problémy dávno vyřešené, sám už je samostatný a plánuje svojí budoucnost. V partnerském vztahu je podle jeho odpovědí šťastný. Do budoucna si stanovil cíl – úspěšně pokračovat v již rozjeté pracovní kariéře a svépomocí a s pomocí kamarádů a známých opravit vysněný domek pro svoji budoucí rodinu. S partnerkou plánuje v budoucnosti manželství, děti, rodinu. Váží si svých rodičů, ale sám by chtěl své děti vychovávat v úplné a funkční rodině. Sám rozvod rodičů zažil, nemohl mu zabránit, a proto by chtěl pro své děti pravý opak.

5.2 DRUHÁ KAZUISTIKA

Osobní anamnéza

Druhý rozhovor byl uskutečněn se slečnou M. Z.. Je jí 25 let, je svobodná, ale již pět let zadaná. Spolu s přítelem mají ročního chlapečka. Na základní škole neměla s učením žádné velké problémy, studijní výsledky měla většinou výborné. Jen v období po rozvodu rodičů se asi dva měsíce nemohla ve škole vůbec soustředit, protože stále myslela na rozvod rodičů a na to proč se vlastně rozvedli. Na gymnázium, na kterém studovala po dokončení základní školní docházky, již problémy s učivem nastaly. Po

úspěšně složené maturitní zkoušce se přihlásila na VŠ v Praze, na kterou se ale nedostala. M. Z. začala pracovat v restauraci jako servírka a chodila na kurzy kosmetiky. Této práci se věnuje i teď v době, kdy je na mateřské dovolené. Do budoucna by ráda absolvovala i další kurzy, kterými by rozšířila svou profesní nabídku, jako například masérský kurz, modeláž nehtů. Největší zálibou je momentálně její syn, kterému se velmi věnuje. Dalšími zájmy jsou knihy a rodinné výlety do přírody a za zajímavostmi.

Rodinná anamnéza

Narodila se jako prvorozená a po ní ještě jedna sestra a bratr. Sestře je 23 let, pracuje jako asistentka ředitele v jedné velké firmě. Bratrovi je 20 let a studuje na právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. Se sourozenci má dobré vztahy a často se navštěvují. Sestra s bratrem stále bydlí ve společné domácnosti s matkou. Matka se žije jako učitelka v mateřské škole. Její otec má firmu zabývající se prodejem osobních automobilů. Rodiče se rozvedli, když bylo M. Z. jedenáct let.

Sociální anamnéza

Pochází z pětičlenné rodiny – otec, matka, M. Z., setra a bratr. Otcovi je 50 let, v době rozvodu mu bylo 36 let. Matce je 47 let, v době rozvodu jí bylo 33 let. Otec vystudoval Střední průmyslovou školu strojnickou v Plzni, poté vystudoval vysokou školu strojnictví. Matka vystudovala gymnázium, dále studovala na Pedagogické fakultě v Plzni. Sestře je nyní 23 let, v době rozvodu jí bylo 9 let. Vystudovala gymnázium, poté studovala dva roky na VŠ, kterou nedokončila. Bratrovi je 20 let a v období rozvodu mu bylo 6 let. Také vystudoval gymnázium a nyní studuje na ZČU – na právnické fakultě. M. Z. vyrůstala v rodinném domku na okraji Plzně. Jejich dům je veliký a každý zde měl vždy místo pro své soukromí. Z rodného domova se odstěhovala, když začala pracovat a vydělávat si vlastní peníze. Tehdy bydlela se svojí kamarádkou z gymnázia. Nyní bydlí společně s přítelem v bytě 3+1, který si pronajímají. M. Z. je přátelská a potřebuje kolem sebe lidi, ale jsou i dny, kdy má potřebu být spíše sama ve svém soukromí. Má pár dobrých přátel, na které se může vždy spolehnout a cokoliv jim svěřit. Jsou to především přátelé ze střední školy. Rodiče se rozvedli před 14 lety.

Vlastní šetření

Pochází z rodiny, ve které prožila příjemné dětství. Měla kolem sebe milující rodiče a celou rodinu. Nechybělo jí nic po stránce finanční ani citové. Do dnes pořádně nechápe, proč manželství rodičů skončilo. Nevybavuje si žádné problémy před rozvodem. Hádky a

rozepře mezi rodiči pozorovala až během samotného rozvodu. O rozvodu dětem řekla jako první jejich babička, která je často hlídala. Poté si s dětmi promluvili i oba rodiče. Nesnažili se je nijak přemlouvat, ke kterému z rodičů se po rozvodu přestěhují. Domluvili se, že i kvůli nízkému věku dětí a stálému docházení na stejnou základní školu, bude lepší, když zůstanou všechny tři děti v péči matky. Rodiče se předem, i přes prvotní neshody, na všem domluvili – rozdělení majetku, výchova dětí. Rodiče byli jen u jednoho stání u soudu, kde proběhlo vše spíše formálně. Děti se soudu zúčastnit nemusely.

Svého otce navštěvovali jednou za čtrnáct dní vždy o víkendu. Po rozvodu se otec odstěhoval, novou partnerku si našel až po několika letech. Společně vychovávají její dva syny z prvního vztahu. Všechny děti si skvěle rozumějí. Na začátku si M. Z. s novou partnerkou otce nerozuměla, ale postupem času si k sobě našly cestu. „Musím říct, že dnes jsme jako kamarádky. Mohu se jí se vším svěřit a hodně mi pomáhá s malým (synem).“ Matka poznala svého nového partnera půl roku po rozvodu a asi za tři měsíce se vzali. Partner byl na začátku vztahu milý, příjemný a hodný na děti i matku, ale M. Z. se nikdy nezamlouval. „Něco se mi na něm nelíbilo.“ Po roce soužití začal ve velké míře pít alkohol, dokonce i fyzicky napadal matku. Na roky strávené ve společné domácnosti s matčíným partnerem nevzpomíná v dobrém. Vždy byla ráda, když nastal víkend, který mohla strávit u svého otce. Někdy za ním utíkala i v den, kdy soudně neměli povolené návštěvy, musela se tedy vrátit k matce. Matčín partner byl na děti hrubý a často je ponižoval. Matka i přes časté naléhání nechtěla o rozchodu slyšet. Nechtěla být zase sama. Kvůli dětem ale později vztah ukončila. M. Z. si potom s matkou příliš nerozuměla, neměla k ní důvěru. I přes tyto problémy nikdy nebyla u odborníka, který by jí mohl pomoci rychleji se s tím vyrovnat a znovu navázat vztah s matkou. Na pravidelná sezení docházela pouze matka. Asi po roce se jejich vztah znovu obnovil.

Vztah s matkou popisuje jako normální. V období manželství s bývalým partnerem i po jeho rozpadu si moc nerozuměly, v současné době je už vše v pořádku a často se navštěvují. Jejich největší láska je roční chlapeček. S příbuznými z matčiny strany se setkává při každé rodinné události, nejvíce však s babičkou a dědečkem. Vztah s otcem charakterizuje jako velmi dobrý. V období rodinné krize se více sblížili. S příbuznými a jeho novou rodinou se častokrát setkává. Se všemi má skvělé vztahy.

Vztah mezi rodiči po rozvodu posuzuje jako vyrovnaný a ustálený. Rodiče byli téměř vždy schopni se na všem ohledně dětí domluvit. Dříve se i kvůli dětem vídali, dnes

už spolu nekomunikují. M. Z. vždy bylo líto, že se rodiče rozvedli, ale nemohla s tím nic dělat. Dnes je v situaci, kdy mají vše vyřešené a za sebou. Je ráda, že se matka dokázala odpoutat od partnera, který ji napadal a je momentálně šťastná. Sama je už samostatná, má práci, která ji baví a naplňuje ji. Má milujícího partnera a společné dítě. Do budoucna chce být skvělou matkou a partnerkou, chce si zlepšovat svou pracovní kvalifikaci. S partnerem plánují svatbu. Je velmi ráda, že její rodiče neměli po rozvodu mezi sebou nikdy vážné problémy a mohla být v kontaktu i s otcem, kterému nebyla svěřena do péče. I když měli rodiče mezi sebou po rozvodu dobrý vztah, věří, že její manželství vydrží a budou spolu s partnerem navždy. Svě dítě chce vychovávat v harmonické rodině.

5.3 TŘETÍ KAZUISTIKA

Osobní anamnéza

Další rozhovor byl proveden s mužem D. H.. Je mu 29 let, je ženatý a má dvě děti – syna a dceru. Synovi jsou dva roky, dceři šest měsíců. S partnerkou se vzali po dvouletém vztahu, v době kdy čekali prvního potomka. Jeho nejoblíbenějšími předměty na základní škole byla tělesná výchova a matematika, která mu podle jeho slov vždy šla sama, a nemusel se na hodiny příliš připravovat. Ostatní předměty ho moc nebavily, ale vždy se na ně dokázal řádně naučit. S prospěchem nikdy neměl problémy. Po ZŠ studoval na Sportovní a podnikatelské střední škole v Plzni. Na začátku studia bylo vše v pořádku, škola i vyučované předměty ho bavily. Problémy se studiem nastaly v době rodinné krize. Po vyřešení problémů D. H. odmaturoval a přihlásil se na vysokou školu, fakultu ekonomickou. Zde dokončil i magisterské studium. Dnes pracuje ve velké firmě na vysoké manažerské pozici. Mezi jeho záliby patří pravidelné cvičení v posilovně, běhání v přírodě, četba detektivních příběhů a samozřejmě jeho rodina, se kterou tráví co nejvíce volného času.

Rodinná anamnéza

D. H. se narodil jako prvorozený syn, o pět let později se narodil jeho bratr. Bratrovi je 24 let, pracuje jako barman a číšník v jedné zavedené restauraci v Plzni. S bratrem má nyní dobrý vztah, bydlí blízko sebe, často se navštěvují a se vším si vzájemně pomáhají. Matka pracuje jako mzdová účetní, také si přivydělává jako finanční poradce. Otec pracoval jako manažer ve velké firmě, současné zaměstnání je skladník,

také si přivydělává různými brigádami. Manželství rodičů se rozpadlo, když bylo D. H. 17 let, tedy před dvanácti lety.

Sociální anamnéza

Pochází ze čtyřčlenné, úplné rodiny – otec, matka, D. H. a bratr. Otcí je 54 let, při rozvodu mu bylo 42 let. Po gymnáziu vystudoval vysokou školu strojní v Plzni. Hned po škole začal pracovat ve firmě, kde si dále rozšiřoval vzdělání různými kurzy. Matce je 49 let, v době rozvodu jí bylo 37 let. Vystudovala také gymnázium a vysokou školu v Plzni, kterou dokončila v době, když už byl D. H. na světě. Bratrovi je 24 let, když se rodiče rozváděli mu bylo 12 let a navštěvoval základní školu. Po dokončení základní školní docházky studoval na Hotelové škole v Plzni, obor Kuchař – číšník. Dnes pracuje v jedné restauraci v Plzni, práci si velmi pochvaluje a je spokojený. S rodinou vždy žili ve městě v panelovém domě, v bytě 4+1. V bytě měli bratři každý vlastní pokoj, měli proto každý svůj prostor pro soukromí. Z rodinného kruhu se na nějaký čas odstěhoval v období, kdy měli rodiče krizi. Úplně se přestěhoval po dokončení studia na vysoké škole a následném zahájení pracovní kariéry. Dnes bydlí společně s manželkou a dětmi v rodinném domku v klidném a malém městě poblíž Plzně. D. H. je komunikativní, přátelský, veselý a sebevědomý. S navazováním kontaktů neměl a nemá problémy. Má rád kolem sebe hodně lidí a legraci. Dříve často s kamarády a přáteli navštěvoval restaurační zařízení, hospody a kluby všeho druhu. Jak sám říká: „Užíval jsem si života.“ Dnes je pro něj nejdůležitější jeho rodina, která je pro něj vším.

Vlastní šetření

Rodina byla vždy dobře finančně zajištěna. Děti nestrádaly ani po stránce citové, vyrůstaly v rodině, kde se všichni milovali. Problémy nastaly v době, kdy otcí dali výpověď ve firmě, kde před tím spoustu let pracoval. Po této události se otcí zhroutil svět. Ještě nějaký čas se pokoušel najít si práci, s jeho vzděláním a dlouholetou praxí to mělo být snadné. Bohužel práci nenacházel, uzavřel se do sebe a s nikým nekomunikoval. Toto období bylo pro všechny velmi těžké, ale všichni členové rodiny se snažili otce povzbudit. „Nejtěžší to měla mamka, najednou byla na vše sama. Musela sama živit celou rodinu.“ Největší potíže ale nastaly, když otec začal sázet a hrát na automatech. Nejdříve jen výjimečně pro odreagování, postupem času se jeho návštěvy v barech s automaty začaly stupňovat. Prohrál všechny naspořené peníze a rodinu dokonce velmi zadlužil. Protože byl D. H. již skoro plnoletý a studoval na střední škole, problémů si všiml sám a také se snažil

matce nejdříve pomoci. Společně s prarodiči navrhoval matce, aby podala žádost o rozvod. Matka nejdříve o rozvodu nechtěla slyšet, chtěla s manželem zůstat a pomoci mu. „Věřila, že se vše vrátí do starých kolejí a budeme zase šťastná rodina.“ V té době začaly jeho potíže ve škole, v soukromém životě i s rodinou si přestal rozumět. Protože doma byly špatné a napjaté vztahy, začal utíkat z domova. Nejdříve se potuloval přes den po městě, v čase, kdy měl být ve škole a vracel se domů až pozdě v noci. Později si našel partu lidí, kteří bydleli společně v bytě a poskytli mu na tři měsíce bydlení. Tato společnost nebyla příliš vhodná a D. H. přestal docházet do školy, ani nenavštěvoval svojí rodinu. Z této etapy života si moc nepamatuje, vzpomínky s největší pravděpodobností z paměti vytěsnil. Bohužel si nepamatuje, co ho vedlo k tomu, aby se vrátil domů a začal opět studovat vysněnou školu. Dodnes děkuje osudu, že se „vzpamatoval“ a vrátil se domů. Otec již ve společné domácnosti nežil a matka podala žádost o rozvod. Rozvodové řízení bylo zdlouhavé, oba bratři se museli dostavit k soudnímu stání. Nakonec vše dobře dopadlo, soud rodiče rozvedl, děti zůstaly v péči matky, větší část majetku připadla matce a soud vyměřil výživné na děti, které měl otec pravidelně platit.

Svého otce mohl navštěvovat kdykoliv chtěl. Pár měsíců po rozvodu se otec úplně odstěhoval a nikdo o něm neměl žádné informace. Prošel léčbou ze závislosti na automatech, našel si celkem dobře placenou práci, ale stále není zcela ze všeho venku. Má velké dluhy z doby, kdy hrál a stále je splácí. Novou rodinu nezaložil, bydlí sám v malém bytě panelového domu. S otcem se od rozvodu viděl jen dvakrát, příliš spolu nekomunikují. Nemůže mu odpustit, že rodinu zklamal a nechal je v jeho dluzích. Matka poznala svého nového partnera několik let po rozvodu. Zatím se nevzali a do budoucna to ani neplánují. Po předchozích zkušenostech jsou takto oba dva spokojení a šťastní. Matčin přítel má z prvního vztahu dvě děti – dcery. Vztah s matkou D. H. popisuje jako skvělý. Mají se rádi, často se navštěvují. D. H. je rád, že matka vše překonala a našla si nového partnera, se kterým si také rozumí. U odborného lékaře, který by celé rodině pomohl překonat jejich těžké období, nikdy nebyli. Pouze D. H. musel absolvovat sezení u školního psychologa, kvůli přerušení studia. „Myslím, že mi to pomohlo. Mohl jsem se svěřit a říct o mojí situaci i někomu jinému než rodině. Svým kamarádům jsem se nechtěl svěřovat. Nechtěl jsem, aby o našich záležitostech někdo věděl víc než je nutné.“ S příbuznými z matčiny i z otcovy strany se setkávají, zpravidla na rodinných oslavách.

Vztah mezi rodiči již není žádný. Od rozvodu se neviděli ani spolu nekomunikovali. Především matka je ráda, že už je vše minulostí a může si užívat současného spokojeného života. D. H. bylo vždy velmi líto, že se vztah jeho rodičů rozpadl. Kdyby otec nepodleh hráčství, mohli být stále úplná rodina. Často si vyčítá, že neměl matku v krizi opouštět a měl něco udělat. Myslí si, že by možná rodinu zachránil. Dnes je ve stavu, kdy už je vše vyřešené. Pouze vztah s otcem prozatím nedokázal napravit na takovou úroveň, aby mu odpustil a získal zpět k němu důvěru. I přes to je velmi rád, že s nemocí, dluhy a s životem bojuje a zatím to vypadá, že i vyhrává. Věří, že se ze všech potíží dostane. V současnosti má vlastní úplnou rodinu, dvě krásné děti a milující manželku, se kterou chce zůstat navždy. Doufá, že se mu tento sen a velké přání, který si chtěl splnit od doby rozvodu rodičů, vyplní.

5.4 ČTVRTÁ KAZUISTIKA

Osobní anamnéza

Čtvrtý rozhovor jsem uskutečnila se ženou, které je 46 let. Její iniciály jsou A. K., je vdaná a má dvě děti – syna a dceru. Synovi je 17 let a dceři je 14 let. Vdávala se ve dvaceti šesti letech a s manželem jsou spolu již 20 let. Na základní škole měla nejvíce ráda hudební výchovu a zpěv. Pro své hudební nadšení a nadání po základní škole odešla studovat konzervatoř v Plzni, obor klasická kytara. S prospěchem a se studiem celkově nikdy neměla žádný problém. Po řádném zakončení studia maturitní zkouškou odjela pracovat do zahraničí, následně učila na gymnáziu hudební výchovu a posléze začala pracovat jako úřednice sekretariátu ředitele neziskové organizace v Plzni. Na této pozici pracovala více jak 22 let. V loňském roce úspěšně prošla výběrovým řízením na pozici ředitele této organizace. Její záliby jsou především literatura, turistika a hudba, které se věnuje i aktivně. Učí malé děti hrát na kytaru na Základní umělecké škole v Plzni. Také před několika lety absolvovala kurzy kosmetiky. I této profesi se věnuje, má svojí stálou klientelu, také líčí ženy a slečny na různé události jako například svatby, plesy, maturitní plesy, oslavy apod.

Rodinná anamnéza

A. K. je jediným dítětem svých rodičů. Matka i otec jsou dnes již v důchodu. Rodinné vztahy byly v raném dětství vnímané pozitivně, všechny volné chvíle prožívali

společně. Jezdili na rodinné výlety, na které často vzpomínají. Problémů mezi rodiči si všimla už ve školním věku. V této době rodiče již uvažovali o rozvodu, ale problémy překonali a ještě spolu žili několik let. Matka je velmi obětavá a nápomocná všem svým blízkým. Otec má o všechny veliký zájem, ale asi i díky jeho profesy je pečlivý a potřebuje kolem sebe pořádek. V době rozvodu rodičů bylo A. K. 20 let, manželství se rozpadlo před dvaceti šesti lety.

Sociální anamnéza

Pochází z úplné tříčlenné rodiny – otec, matka a A. K.. Otcí je 70 let, v době rozvodu mu bylo 44 let. Matce je také 70 let, v době rozvodu jí bylo 44 let. Otec vystudoval střední průmyslovou školu elektrotechnickou v Plzni, vysokou školu elektrotechnickou a také pedagogické minimum. Pracoval jako středoškolský učitel. Matka vystudovala také střední průmyslovou školu elektrotechnickou a pracovala jako konstruktérka. Nyní jsou oba dva v důchodu. Vyrůstala ve městě v panelovém bytě. Jejich byt nebyl příliš veliký, i přesto měl každý z členů rodiny své soukromí. Samostatně bydlela až po rozvodu rodičů v bytě, který ji přenechali rodiče. Dnes v tomto bytě v Plzni o velikosti 3+1 žije se svojí rodinou. Je otevřená, komunikativní, snadno kontaktuje neznámé lidi a nemá problém s vystupováním na veřejnosti. Má ráda kolem sebe živo, nerada se nudí. Často navštěvuje různé akce jako například koncerty, výstavy, divadelní představení apod.

Vlastní šetření

Problémů, které měli rodiče před rozvodem si samozřejmě všimla. Ve vztahu se projevovala cholerickejší povaha otce, která komplikovala vztah jak s manželkou, tak i s dcerou. Důvodem rozvodu bylo vzájemné nepochopení a odcizení manželů. Kdo řekl A. K. o rozvodu rodičů si už nevybavuje, ale vzhledem k tomu, že jí bylo již 20 let, všemu rozuměla a dokázala vše pochopit. „Vzhledem k věku, nebylo potřeba vysvětlování, důvody jsem chápala.“ U kterého z rodičů bude bydlet, po jejich rozvodu se všichni vzájemně domluvili. Nebyl žádný problém a nikdo na nikoho nenaléhal a nepřemlouval. Asi rok po rozvodu žila ve společné domácnosti s otcem, pak již žila samostatně. Rozvod rodičů byl vyřešen během jednoho dne, na všem podstatném a důležitém se předem domluvili. U soudního stání nikdy nebyla. Rozvod rodičů ji trápil, ale nesnažila se mu zabránit, protože ho brala jako nejlepší řešení situace. „Rozvod jsem považovala za východisko z problematického vztahu, proto jsem se mu nesnažila zabránit.“ Po rozvodu

se matka odstěhovala a žila se svým novým partnerem, se kterým založila novou rodinu. Po předání bytu A. K. se otec také přestěhoval do svého nového bydliště. Po nějakém čase také založil novou rodinu.

S matkou i s otcem se i nadále pravidelně stýkala a vztahy mezi sebou měli výborné. Její život se v podstatě nijak nezměnil, pouze v komunikaci mezi ní a rodiči. Bylo pro ni velmi těžké komunikovat s jedním rodičem o tom druhém. Dodnes mají mezi sebou výborné vztahy a pravidelně se navštěvují. Přijmout nové partnery svých rodičů jako členy rodiny jí také nedělalo potíže. Se všemi si hned rozuměla a mají dobré vztahy.

Vztah mezi rodiči po rozvodu hodnotí jako ustálený. Rodiče byli vždy schopni se na všem domluvit a nedělali si žádné naschvály a nepříjemnosti. Rozvod byl vysvobozením i pro ně a jsou rádi, že vše mezi sebou mají vyřešené. V současné době se nenavštěvují a nevidají se. Dnes už mají vše dávno vyřešené a uzavřené. Je ráda, že rozvod rodičů proběhl v poklidu a na všem se domluvili. Je již dávno samostatná, má práci, která jí baví, záliby, které jí naplňují a dodávají energii. Má manžela a dvě krásné zdravé děti, na kterých jí velmi záleží. Svou rodinu nadevše miluje, tráví spolu veškerý volný čas, konají společně spoustu činností, rodinných výletů a akcí. Dnes si již ideální manželství „nemaluje“. Ví, že žádný vztah není bezproblémový, ale když oba dva partneři chtějí a snaží se, mohou vše vyřešit a překonat. Věří, že její vztah vydrží a budou nadále skvělá, harmonická a nekonfliktní rodina.

5.5 PÁTÁ KAZUISTIKA

Osobní anamnéza

Poslední rozhovor mi umožnila slečna A. Č., které je 22 let, je svobodná a bezdětná. Na základní školu ve městě svého bydliště docházela do páté třídy, poté studovala na osmiletém gymnáziu několik kilometrů od domova. S učením neměla nikdy potíže, studijní výsledky měla vždy výborné. Na základní škole jí nejvíce bavil český a anglický jazyk. Nejoblíbenějšími předměty na gymnáziu byly literatura, dějepis a základy společenských věd. Po zakončení studia maturitní zkouškou se přihlásila na Pedagogickou fakultu na Západočeské univerzitě v Plzni, na kterou byla posléze přijata. Nyní studuje ve třetím ročníku a připravuje se na státní závěrečné zkoušky. Ve svém volném čase doučuje dva malé chlapce ze sociálně slabé rodiny. K této dobrovolnické práci se dostala díky

společnosti, jejímž posláním je napomáhat sociálně vyloučeným jednotlivcům a rodinám. Jejímí zálibami je zpěv v pěveckém sboru, který se pravidelně schází v jejím rodném městě. Dalšími koníčky jsou procházky a rodinné výlety, především v hezkém slunečném počasí.

Rodinná anamnéza

Narodila se jako prvorozené dítě, o šest let později ještě sestra. Sestře je 16 let a studuje na gymnáziu v Plzni. Se sestrou má výborné vztahy, ale velmi se o ní bojí. Má pocit, že se o ní musí starat a opatrovat jí, vzhledem k tomu, že je mladší. Obě sestry stále bydlí ve společné domácnosti s matkou. Matka je dětskou lékařkou v Plzni a otec pracuje jako úředník na finančním úřadě také v Plzni. Manželství rodičů se rozpadlo před 8 lety, A. Č. tehdy bylo 14 let.

Sociální anamnéza

Pochází ze čtyřčlenné rodiny – otec, matka, A. Č. a sestra. Matce je 49 let, v době rozvodu jí bylo 41 let. Vystudovala gymnázium a poté lékařskou fakultu na Karlově univerzitě. Otci je 46 let, při rozvodu mu bylo 38 let. Vystudoval gymnázium a dále vystudoval zemědělskou fakultu na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. Sestře je nyní 16 let. V době, kdy se rodiče rozváděli, jí bylo teprve osm let. V současnosti studuje druhým rokem na gymnáziu v Plzni. A. Č. vyrůstala a žila se svou rodinou v panelovém bytě v malém městě poblíž Plzně. Jejich byt není moc veliký, ale i tak si zde každý najde prostor pro soukromí. Stále bydlí ve společné domácnosti s matkou a sestrou. Je přátelská, milá, hodná, laskavá, svědomitá a ochotná všem vždy pomoci. Ve společnosti svých přátel se cítí velmi dobře a uvolněně. S cizími lidmi hůře navazuje kontakt, potřebuje se nejdříve rozkukat a poznat je. Má spoustu přátel, ale těch nejlepších, kterým se může se vším svěřovat je jen několik.

Vlastní šetření

Vyrůstala v milující rodině a na své dětství ráda vzpomíná. Problémy rodičů před rozvodem pozorovala. Jednalo se především o hlasité hádky mezi rodiči, které zapříčinily dusnou atmosféru v rodině a domácnosti. O rozvodu dětem řekla jejich matka, vše se jim snažila vysvětlit, aby situaci pochopily. Potom se už o rozvodu normálně hovořilo. Důvodem rozvodu bylo odcizení, časté hádky a odlišné názory rodičů. Každý z rodičů se dcerám snažil vysvětlit důvody, proč už nemohou žít spolu, ale pouze každý zvlášť. Společně se nikdy na důvodech neshodli a nedomluvili. Rodiče se nijak nesnažili dcery

přesvědčovat, se kterým z nich po rozvodu budou bydlet. Na jejich názor se ptala i sociální pracovnice, protože ani jedné ještě nebylo 18 let. „Myslím, že v našem případě bylo jasné, že chceme obě zůstat s maminkou a náš názor oba rodiče uznávali.“ Rozvod neprobíhal úplně hladce, rodiče byli na více soudních stáních, ale více informací si A. Č. z této doby nevybavuje. Pouze si pamatuje den, ve kterém soud rozhodl, že dcery dostane do péče jejich matka. U samotného soudního stání nikdy nebyla. V období rozvodu cítila veliký smutek, nebyla veselá, byla zaražená a cítila i strach, protože nevěděla, co bude následovat, jaká nastane situace, až se rodiče rozvedou. Také kvůli špatným náladám byla více podrážděná. „Rozvodu jsem se vůbec nesnažila zabránit, naopak jsem v tu danou chvíli byla ráda, protože už ta situace byla neúnosná.“ Obě sestry absolvovaly sezení u psychologa.

Vztah s matkou popisuje jako skvělý, vychází spolu výborně. Po rozvodu se na sebe hodně upnuly, bylo tak tomu i před rozvodem, ale po něm pouto mezi nimi ještě více zesílilo. „Je to nejlepší vztah, který mezi sebou můžeme mít.“ Matka po rozvodu nezaložila novou rodinu. Měla pár známostí, které ale nikdy dlouho nevydržely. V současnosti žije rok a půl s novým partnerem, kterého obě dcery přijaly a všichni žijí ve společné domácnosti. Matčin nový přítel má dva dospělé syny z předešlého vztahu. S otcem se nějakou dobu po rozvodu nestýkala. Později se občas stýkali na krátkých návštěvách v cukrárnách nebo kavárnách. Za další čas se začali setkávat častěji a pravidelně. Otce dnes navštěvuje zpravidla jednou za čtrnáct dní o víkendech, ale mohou za ním také přijet kdykoliv chtějí nebo potřebují. Otec novou rodinu nezaložil. S otcem teď vychází výborně, mají mezi sebou hezký vztah. Podle jejího názoru se otec po rozvodu začal více snažit, více se zajímat a více komunikovat. „Teď spolu máme o dost lepší vztah než před tím.“ U otce pobývají hlavně o víkendech od pátku do pondělí, jsou u něho v bytě. Nedaleko také bydlí jejich babička, kterou také navštěvují. Chodí k ní domů a na zahradu, kde tráví hodně času. S příbuznými z matčiny i z otcovy strany se stýká často a pravidelně, především na rodinných oslavách, ale také jen při běžných návštěvách. Po rozvodu rodičů se její život moc nezměnil. Jen podle jejích slov rychleji dospěla. „Už jsem nebyla dítě.“ Ve škole s učením problémy neměla, jen byla uzavřenější než před rozvodem. Přišlo jí, že všichni ostatní řeší jen hlouposti a malichernosti, zatímco ona vážnější věci. Také má o matku a sestru větší strach. Je vždy nervózní, když se někde zdrží a neberou ji telefonů.

Vztah mezi rodiči popisuje jako ustálený. Komunikují spolu normálně především kvůli dětem, ale nestýkají se. Vždy ji mrzelo, že se rodiče rozvedli, ale nic s tím nemohla dělat. Vzhledem k věku již vše chápala a rozvod brala jako východisko z neúnosné situace. S matkou každoročně jezdí na dovolené k moři. S otcem byli na společné dovolené jen párkrát. V loňském roce byli všichni čtyři na společné dovolené. Je velmi ráda, že rodiče spolu již dokážou komunikovat a domluvit se, i když ví, že matka souhlasila se společnou dovolenou jen proto, aby udělala dcerám radost. V současné době se soustřeďuje na studium a dokončení bakalářského titulu, které ji zabírá hodně času. I přes to si vždy udělá čas na své blízké, rodinu a kamarády. Je velmi ráda, že její rodiče neměli mezi sebou až tak vážné problémy a může být v kontaktu i s otcem, kterému nebyla svěřena do péče. Měla pár vztahů, které ale brzy ukončila. Dnes je pár měsíců ve vztahu a podle jejích slov je velmi šťastná. Doufá, že tento vztah vydrží co nejdéle. Do budoucna chce dokončit studium na vysoké škole, nejlépe magisterským titulem, také chce rodinu – manžela a děti, ale to není otázka měsíců ani nejbližších roků. Nejdříve si chce najít práci, která by ji bavila a naplňovala. Zatím nemá představu, čemu přesně se bude věnovat. Ráda by pracovala s lidmi, kterým by nějakým způsobem pomáhala a doufá, že se jí všechny tyto sny vyplní.

5.6 SHRNUÍ, DISKUSE

Informace získané prostřednictvím rozhovorů s respondenty jsem zpracovala v kazuistiku, kterými jsem dosáhla stanoveného cíle. Vyslechla jsem respondenty, snažila jsem se porozumět jejich pocitům a zjistila jsem, že rozvod rodičů byl pro většinu vysvobozením z komplikované rodinné situace. Každé dítě ztráta rodiče hluboce zasáhne, je přece přirozené, když dítě vychovávají oba. V některých situacích toto není možné, dítě se se ztrátou jednoho rodiče musí vyrovnat. Myslím, že vstřícné a uvážlivé chování obou rodičů může dítěti tuto situaci ulehčit. Obzvláště, když se rodiče předem domluví na všech podstatných záležitostech.

Především mě zajímalo a cílem mé bakalářské práce bylo poskytnout čtenářům náhled do života dětí, které žily a vyrůstaly v rozvedené rodině. Chtěla jsem pomocí výzkumu pochopit a vyslechnout názory dnes již dospělých lidí, kteří se ocitli v těžké životní situaci, kterou rozvod rodičů jistě je. Výzkumem jsem chtěla zjistit, jak se respondenti dnes dívají na rozvod rodičů, jak ho v minulosti prožívali, co cítili a co se u

nich odehrávalo. Také mým cílem bylo zjistit, jak se děti s rozvodem svých rodičů vyrovnaly. Vzhledem k tomu, že jsem si nestanovila žádné hypotézy, nevyvodila jsem ze své práce žádné obecné závěry. Naopak mým cílem bylo vyjádřit ojedinělost každého příběhu, protože pocity a názory respondentů nejsou nikdy totožné a nemohou se zevšeobecňovat.

Z rozhovorů jednoznačně vyplývá, že tři respondenti byli po rozvodu svěřeni do výhradní péče matky, jeden z respondentů byl svěřen do výhradní péče otce a jedna dotazovaná byla v době rozvodu rodičů již plnoletá a mohla se rozhodnout sama, se kterým z nich bude případně žít. Také z rozhovorů vyplývá, že jsou dnes již všichni s rozvodem rodičů srovnáni a na danou situaci nahlízejí jako na východisko z rodinných problémů. Dalším evidentním závěrem je, že respondenti nechtějí opakovat chyby svých rodičů a chtějí mít vztah, který vydrží a chtějí vychovávat své děti v harmonické a funkční rodině bez hádek, střetů a konfliktů.

V případě J. K. se rodiče rozvedli kvůli mimomanželskému poměru matky a rozpad rodiny narušil jeho vztah s matkou natolik, že spolu přestali komunikovat a dodnes se nevidají. Během rozvodu si mohl vybrat, se kterým z rodičů chce nadále žít. Vybral si svého otce, u kterého zůstal i druhý syn. Nepříjemné období rozvodu mu pomohl překonat fakt, že zůstali s bratrem v jedné domácnosti. Další výraznou pomocí byly pravidelné návštěvy jejich babičky, která zastávala roly matky, a pro chlapce se prakticky nic nezměnilo.

Slečna M. Z. je již sama matkou ročního chlapečka a má spokojený harmonický vztah. Důvod rozvodu rodičů nezná a problémy mezi rodiči si vybavuje až v době během rozvodu. Po rozvodu zůstala v péči matky. Nemilou dobu rozvodu, kdy se rodiče hádali a atmosféra rodiny byla velmi napjatá, jí nejvíce pomohla překlenout její kamarádka ze školy. Rodiče kamarádky se také rozvedli, všim si také prošla a věděla, co cítí. M. Z. našla přítelkyni, které se mohla s čímkoli svěřit a ona ji vždy vyslechla.

Dnes již ženatý D. H. je muž, který má dvě děti. Po rozvodu byl svěřen do výhradní péče matky. Významné potíže mezi rodiči nastaly, když otec začal hrát na automatech, prohrával spoustu peněz a výrazně zadlužil rodinu. Vztah s otcem byl velice narušen, zklamal ho a nemůže mu odpustit, že zanechal rodinu v nelehké situaci. V období rodinné krize cítil veliký vztek, na otce i na sebe. Nejdříve svůj hněv řešil odchodem z domova a potulováním. Později ventilovat zlost a přebytečnou energii sportem. Začal pravidelně

navštěvovat posilovnu a fitness centra. K posilování si postupem času přibral i běh v přírodě. Při běhání si nejlépe utřídí myšlenky nebo naopak úplně „vypne“ a na nic nemyslí.

Čtvrtá A. K. je vdaná, má dvě děti. Důvodem rozvodu bylo dlouhodobé nepochopení a odcizení rodičů, způsobené hádkami, které zapříčiňovalo cholerické chování otce. Když se rodiče rozváděli, bylo A. K. 20 let a neměla potřebu jakékoliv činnosti nad běžný rámec, aby porozvodové období překonala. Neměla ani zvýšenou potřebu kontaktovat přátele nebo příbuzné ani nezačala provozovat nové koníčky. Dopad rozvodu pro ni nebyl tak frustrující. Nejvíce jí pomohl fakt, že si již žila svůj vlastní nezávislý život.

Poslední A. Č. je mladá žena, která je svobodná a bezdětná. Důvodem rozvodu bylo odcizení a odlišné názory rodičů. Po rozvodu chtěla zůstat u své matky a její názor rodiče respektovali, nakonec opravdu byla svěřena do péče matky. V období rozpadu rodiny pociťovala strach z nové situace. Nejvíce jí pomohla její matka a sestra, se kterými si vždy, když potřebovala, mohla o všem promluvit. Také její velkou oporou byli její prarodiče, u kterých nějaký čas po rozvodu s matkou bydlely. S nimi si také mohla vždy o všem popovídat.

Když pročítáme tyto kazuistiky je patrné, že rozvod rodičů není vždy snadnou záležitostí a to jak pro rodiče samotné, tak i pro jejich děti. Rozvod je jistě jedna z těžkých životních událostí, kterou nikdo nechce zažít. V některých případech tomu tak nejde. Rozvod je zátěžová a stresová situace pro samotné rozvádějící se. Kolikrát větší stres je rozpad rodiny pro děti, které rozvodu svých rodičů přihlížejí. Každé dítě reaguje na rozvod rodičů jinak. Nejčastěji hněvem, popíráním situace, strachem, úlevou, pocitem viny, zármutkem, ale také až depresi. Některé tyto projevy můžeme pozorovat i u respondentů v kazuistikách výše uvedených. Každé dítě se také odlišně s rozvodem rodičů vyrovnává. Někomu pomůže svěřit své potíže někomu blízkému a nezaujatému, někomu prospívá zaměřit se na jinou aktivitu jako například sport. I u výše zmíněných respondentů lze pozorovat různá jednání, která jim pomohla překlenout nepříjemnou etapu jejich života. Každý jedinec zvládá stresovou a náročnou situaci odlišně a nelze přesně stanovit, co pomůže jednomu a co druhému člověku. Přesto existuje několik doporučení, které lze při stresu použít, abychom tuto situaci zvládali lépe. Mezi tyto doporučení patří dýchání, kdy se zhluboka nadechneme, na chvíli zadržíme dech, vydechneme a opět se

nadechneme. Také můžeme odvést pozornost od stresové situace, aktuálně například popisováním předmětů, které máme kolem sebe nebo dlouhodobě zaměřením se na jinou aktivitu. V tomto případě se doporučuje aktivní cvičení, meditace, četba, relaxace nebo i krátký spánek během dne. Vhodnou pomocí je jistě také podpora blízké osoby a možnost se jí svěřit s tím, co nás trápí. Měli bychom svůj stresor vysvětlit, pojmenovat, snažit se od něj podstoupit a rozebrat si jej. Můžeme využít i účinky určitých doplňků stravy a léků, po kterých bychom ale měli sáhnout jen v krajních situacích. Účinnější než snaha následně stres ze života odstranit je prevence, tedy všem stresům předcházet. Pokud tyto doporučení nepomáhají nebo je jedinec nechce použít, má možnost vyhledat pomoc odborníka (Brockert, 1993).

Ačkoli v současné době rozvodem končí mnoho manželství, vznikají neúplné rodiny a tím se dítě dostává do nepříjemného zatěžujícího období, přesto mnoho rodičů není schopno tuto situaci dítěti ulehčit. Jak se k dítěti chovat, co mu říkat? Tyto otázky řeší mnoho rodin a rodičů. Samozřejmě, že odpovědět konkrétně nikdy není jednoduché, každý případ, respektive každé dítě vyžaduje jiný přístup. Přesto se pokusím sepsat určité návrhy, jak mohou rodiče svým dětem pomoci v období rozvodu:

- nepřestávat být rodičem, snažit se vytvářet prostor a podmínky k tomu, aby dítě mělo dostatečný kontakt s oběma rodiči
- být vnímavý k dětem, všímat si školního prospěchu, chování dětí, minimalizovat změny v jeho životě
- nepomlouvat druhého rodiče a nepopouzet dítě vůči němu
- podporovat pozitivní hodnocení druhého rodiče, styk s ním i jeho rodinou
- nelhat dětem, neslibovat nesplnitelné, nezatahovat je do toho co se děje mezi rodiči
- respektovat přání, pocity a potřeby dětí, neměnit výchovné metody
- nebagatelizovat obavy dítěte
- nedělat si z dítěte zpovědníka a nepřenášet na něho starosti (www.iustin.cz)

Tato doporučení nelze brát jako pevná pravidla pro každého, přesto jsem se snažila seznámit čtenáře s určitými metodami a postupy, které by se mohly při náročných situacích využít.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce je zmapovat vývojový cyklus rodiny a rozvod jako důsledek rodinných problémů. Měla by sloužit k přečtení celé široké veřejnosti, která se o tuto problematiku zajímá. Po seznámení s textem by čtenáři měli mít představu o tom, jakými etapami vývoje rodina během let prochází. Dozvědí se o jednotlivých funkcích, které rodina ve společnosti plní a obeznámí se s událostmi a situacemi, jenž zasahují do vývoje rodiny a ovlivňují chování jednotlivých členů domácnosti. Hlavní pozornost je věnována rozpadu rodiny – rozvodu. Zabývám se důvody a příčinami rozpadu rodiny a postupem, který je z právního hlediska nutné dodržet, aby manželství bylo rozvodem ukončeno. Část bakalářské práce se podrobněji věnuje porozvodové péči o děti, vymezuje jednotlivé druhy porozvodové péče a dopady jednotlivých základních způsobů porozvodové rodičovské péče na život dětí.

V praktické části se seznámíme s pěti příběhy, které jsou zpracovány na základě rozhovorů s jednotlivými respondenty. Sledujeme zde jejich životní příběh od doby rozpadu rodiny až po současnost. Každý z nich si prošel těžkým životním obdobím v určité etapě svého života a každý z nich se v té dané chvíli vyrovnával s touto nelehkou situací jiným způsobem. Z těchto kazuistik je patrné, že není možné nastavení jednoho řešení problému pro všechny. Nedá se ani říct, že by určitý model pasoval na dívky a jiný na chlapce. Je naprosto zřejmé, že každý prožívá a reaguje na krizovou situaci jinak. Důležité je, že aktéři všech těchto příběhů se dokázali s realitou vyrovnat a i přes některé obtíže je rozpad rodiny fatálně nepoznamenal.

Před psaním bakalářské práce jsem byla přesvědčená, že rozvod rodičů každé dítě psychicky dlouhodobě poznamená a bude nutná soustavná a možná i několikaletá pomoc odborníků. Po vyslechnutí příběhů jednotlivých respondentů musím konstatovat, že jsem svůj názor poněkud poopravila. Rozvod do jejich životů zasáhl, ale s pomocí rozvádějících se rodičů, širší rodiny a přátel se všem podařilo obtížné období překonat a nadále žijí svůj vlastní kvalitní život bez potřeby stálé pomoci psychologů nebo různých terapeutů.

V samém závěru je potřeba napsat, že ne každému se vyplní jeho přání, aby žil v úplné, spokojené rodině. Bohužel to není možné, ale je možné situaci těm, kteří problémem rozpadu rodiny procházejí jejich situaci ulehčit. Domnívám se, že pozitivní a odpovědný přístup obou rodičů zmírní dopady na jejich děti v průběhu samotného

rozvodu a v době po rozvodu. Důležité je, aby rodiče v tento okamžik přestali být sobečtí a více se zamysleli nad tím, jak celou situaci zvládají jejich nejbližší. Velmi důležité to je hlavně v případě, že děti jsou ještě malé a nedokážou plně pochopit, co se kolem nich děje. Nikdo by se v takovém případě neměl stydět za to, že vyhledá odbornou pomoc. Rodiče by nikdy neměli dopustit, aby jejich chování během rozvodu a v době po rozvodu ovlivnilo další vývoj jejich dítěte, aby v budoucnosti díky tomuto trauma měly jejich děti problémy ve svém vlastním partnerském nebo rodinném životě.

RESUMÉ

Bakalářská práce na téma Rozvod se skládá ze dvou částí. Teoretická část se zabývá vývojem rodiny. Dále pojednává o jednotlivých etapách vývojového cyklu rodiny a analyzuje problémy, které vedou až k rozpadu rodiny. Tato část přináší pohled na rozvod manželství z pohledu právního, zabývá se jednotlivými fázemi rozvodu a porozvodovou péčí o děti. V závěru teoretické části je zpracován pohled současné společnosti na rozvod a neúplné rodiny. Teoretická část je zpracována na základě dostupné literatury. Praktická část je věnována osobním zkušenostem pěti respondentů, kteří prožili rozvod rodičů. Byla vypracována na základě rozhovorů s nimi a přibližuje jejich osobní vnímání rozvodu rodičů, vlastní zkušenosti s obdobím po rozpadu rodiny. Všímá si i následné komunikace s oběma rodiči a vlivu, který rozvod a porozvodová situace v rodině měla na jejich budoucí partnerský život a založení vlastní rodiny.

SUMMARY

This Bachelor`s work entitled Divorce consists of two parts. Theoretical part deals with development of family. It also studies different periods of the family development cycle and analyses problems leading to family disintegration. This part considers divorce from the law point of view, describes several divorce phases and post-divorce child care. The end of theoretical part brings attitude of modern society to divorce and incomplete families. Theoretical part is supported by available literature. Practical part brings personal experience of five respondents who went through their parents` divorce. Based on interviews with these, the practical part interprets their personal feelings about the divorce, own experience and period after family disintegration. It also mentions communication with both parents and influence that the divorce and post-divorce family situation had on their future partner life and building their own family.

SEZNAM LITERATURY

1. ATKINSON, Rita L. et al. 2003. *Psychologie*. 2., aktualiz. vyd., V Portálu 1. Praha: Portál. xxii, 751 s. ISBN 80-7178-640-3.
2. BROCKERT, Siegfried. 1993. *Ovládání stresu*. 1. vyd. Praha: Melantrich. 139 s. ISBN 80-7023-159-9.
3. ČESKO. 1998. *Zákon o rodině a předpisy souvisící: podle stavu k 1. 8. 1998*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. - 1. dotisk. Praha: Linde. 679 s. ISBN 80-7201-093-X.
4. DUDOVÁ, Radka a HASTRMANOVÁ, Šárka. 2007. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 129 s. Sociologické studie = Sociological studies; 07: 7. ISBN 978-80-7330-124-8.
5. EVERETT, Craig A. a EVERETT, Sandra Volgy. 2000. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti: původní, klinicky ověřený program provádějící čtrnácti etapami procesu rozvodu, rozvodu až k případnému uzavření nového manželství*. Překlad Helena Baková. 1. vyd. Praha: Talpress. 212 s. ISBN 80-7197-169-3.
6. HALEY, Jay. 2003. *Neobvyklá psychoterapie Milтона H. Ericksona*. Vyd. 1. Praha: Triton. 318 s. ISBN 80-7254-349-0.
7. HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. 2010. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4., V Portálu 1. Praha: Portál. 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.
8. HOLEČEK, Václav, MIŇHOVÁ, Jana a PRUNNER, Pavel. 2007. *Psychologie pro právníky*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 351 s. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7380-065-9.
9. HORSKÁ, Pavla et al. 1990. *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama. 474 s., [8] s. barev. příl. Pyramida. Panorama světových dějin. ISBN 80-7038-011-X.
10. KLIMEŠ, Jeroným. 2005. *Partneři a rozchody*. Vyd. 1. Praha: Portál. 239 s. Psychologie. ISBN 80-7367-045-3.
11. MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH, Zdeněk. 1994. *Děti, rodina a stres: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. 1. vyd. Praha: Galén. 214 s. ISBN 80-85824-06-X.
12. MATOUŠEK, Oldřich. 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. 144 s. Studijní texty. ISBN 80-85850-24-9.

13. MLČÁK, Zdeněk. 1996. *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita. 150 s. Učební texty Ostravské univerzity. ISBN 80-7042-452-4.
14. NOVÁK, Tomáš a PRŮCHOVÁ, Bohumila. 2007. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada. 144 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1449-3.
15. PETRUSEK, Miloslav, MAŘÍKOVÁ, Hana a VODÁKOVÁ, Alena. 1996. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 2 sv. ISBN 80-7184-311-3.
16. PLAŇAVA, Ivo. 2000. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. 1. vyd. Brno: Doplněk. 294 s. ISBN 80-7239-039-2.
17. PLZÁK, Miroslav. 1998. *Klíč k výběru partnera pro manželství*. 3., přepracované vyd. Praha: Motto. 190 s. ISBN 80-85872-92-7.
18. PÖTHE, Petr. 1999. *Dítě v ohrožení*. 2., rozš. vyd. Praha: G plus G. 186 s. Zde a nyní. ISBN 80-86103-21-8.
19. ŘÍČAN, Pavel. 1990. *Cesta životem*. 1. vyd. V Praze: Panorama. 435 s. Pyramida - encyklopedie. ISBN 80-7038-078-0.
20. SCHAEFFER, Edith. 1995. *Co je rodina?*. Překlad Eva Hoznauerová. 1. vyd. Praha: Návrat domů. 178 s. ISBN 80-85495-41-4.
21. SMITH, Heather. 2004. *Děti a rozvod*. Vyd. 1. Praha: Portál. 184 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-906-2.
22. SOBOTKOVÁ, Irena. 2012. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál. 219 s. ISBN 978-80-262-0217-2.
23. Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník.

Seznam webových zdrojů

1. Dějiny v pohodě. *Proměny rodiny ve 20. století* [online]. Dostupné z: [http://dejinyvpohode.cz/Articles/1373-2- Promeny+rodiny+ve+20+stoleti+.aspx](http://dejinyvpohode.cz/Articles/1373-2-Promeny+rodiny+ve+20+stoleti+.aspx). [cit. 2015-12-08].
2. PROVAZNÍKOVÁ, Renáta. *Nezaměstnanost jako psychologický problém*. Časopis Národní pojištění [online]. 5/2014. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/archiv-vydanych-cisel/clanky/mgr-renata-provaznikova-nezamestnanost-jako-psychologicky-problem-1-cast.htm>. [cit. 2015-12-15].
3. RYŠÁNKOVÁ, Magdalena. *Děti, rodiče a rozvody*. Rozvod [online]. 22. 11. 2002. Dostupné z: <http://snoubenci.ascczech.cz/?a=1&b=91&id=1665>. [cit. 2015-12-15].
4. Český statistický úřad. ČSÚ [online]. 2015. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/rozvodovost>. [cit. 2015-12-28].
5. STRÁNSKÁ, Eva. *Rozvod manželství podle nového občanského zákoníku 2014*. Rozvod manželství [online]. Dostupné z: <http://www.bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/component/content/article/90/3182-rozvod-manzelstvi-a-vse-o-nem.html>. [cit. 2016-01-05].
6. Miniforum. *7 nejčastějších důvodů proč se rozvádíme* [online]. Dostupné z: <http://www.mimiforum.cz/7-nejcastejsich-duvodu-proc-se-rozvadime/>. [cit. 2016-01-20].
7. PRAŠKO, Ján, OCISKOVÁ, Marie, JELENOVÁ, Daniela. *Rozchod s partnerem jako spouštěč psychických problémů*. Postgraduální medicína. Zdravi.e15.cz [online]. 11. 6. 2014. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/postgradualni-medicina/rozchod-s-partnerem-jako-spousteck-psychicky-problemu-475766>. [cit. 2016-02-01].
8. BUCHTÍKOVÁ, Lucie. *České rodiny a období transformace*. 14deník [online]. 2. 12. 2014. Dostupné z: http://www.cevro.cz/web_files/soubory/ctrnacni-deniky/14denik_20_2014.pdf. [cit. 2016-02-03].
9. MUSÁLKOVÁ, Zuzana. *Ze svatby v kostele se hned tak nevyvázete*. Novinky.cz [online]. 11. 2. 2010. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/191691-ze-svatby-v-kostele-se-hned-tak-nevyvazete.html>. [cit. 2016-02-03].

10. JANULA, Jan. *Krachuje vám manželství? Nahlédněte do historie rozvodů.* Xman.idnes.cz [online]. 3. 7. 2008. Dostupné z: http://xman.idnes.cz/krachuje-vam-manzelstvi-nahlednete-do-historie-rozvodu-p2c-xman-styl.aspx?c=A080625_113856_xman-novinky_fro. [cit. 2016-02-04].
11. Kdejsitato. *Rozvod v paragrafech – starý zákon o rodině* [online]. Dostupné z: <http://www.kdejsitato.cz/rozvod/rozvod-v-paragrafech-zor.html>. [cit. 2016-02-04].
12. MACHÁNĚ, Jiří. *Církevní soud manželství neruší.* Katyd.cz [online]. 23. 9. 2014. Dostupné z: <http://www.katyd.cz/clanky/cirkevni-soud-manzelstvi-nerusi.html>. [cit. 2016-02-04].
13. MUDr. VANÍČKOVÁ, Eva. *Stres dítěte v rozvodové a porozvodové situaci.* Iustin.cz [online]. Dostupné z: <http://www.iustin.cz/art.asp?art=21>. [cit. 2016-03-11].

PŘÍLOHY**Otázky, předem připravené, které byly použity v rozhovoru s respondenty:**

1. Iniciály (pro zachování anonymity):
2. Věk:
3. Studium a vzdělání:
4. Zaměstnání:
5. Záliby:
6. Školní období – například základní škola, střední škola, případně vysoká škola, průběh studia a prospěch:
7. Popis rodiny – počet a pohlaví sourozenců, jejich studium a zaměstnání, studium a zaměstnání rodičů, vztahy se sourozenci, vztahy v rodině, atmosféra rodiny:
8. Sociální vztahy – přátelé, kamarádi, jak se cítíš ve společnosti známých i cizích lidí, partner nebo partnerka
9. Věk rodičů nyní a při rozvodu:
10. Děti:
11. Vyrůstal/a jsi ve městě nebo na vesnici? V rodinném domě nebo v panelovém bytě? Kde bydlíš nyní?
12. Vzpomínáš na rozvod rodičů? Kolik ti bylo let?
13. Pozoroval/a si před rozvodem rodičů nějaké potíže, problémy v jejich vztahu? Pokud ano, jaké?
14. Který z rodičů Ti řekl, že se budou rozvádět? Jestliže ses o rozvodu rodičů nedozvěděl/a přímo od nich, od koho?
15. Vysvětlili Ti rodiče důvody jejich rozvodu? Například neporozumění si, mimomanželský poměr nebo jiné důvody.
16. Jak ses choval/a, co si cítil/a, když si zjistil/a, že se budou rodiče rozvádět? Snažil/a ses jim v rozvodu zabránit?
17. Zjišťovali rodiče, s kým bys po rozvodu chtěl/a žít? Snažili se Tě nějak ovlivnit nebo Tvůj názor uznávali?
18. Vzpomínáš si, jak rozvod rodičů probíhal? Byl/a jsi někdy účastníkem soudního řízení?

19. Navštívil/a jsi někdy kvůli rozvodu rodičů nějakého lékaře, např. psychologa?
20. Jak se změnil Tvůj život po rozvodu rodičů?
21. Se kterým z rodičů jsi po rozvodu žil/a nebo stále žiješ?
22. Stýkal/a jsi se po rozvodu s oběma rodiči?
23. Založili rodiče po rozvodu nové rodiny s novým partnerem?
24. Jaký máš vztah, jak vycházíš s rodičem, kterému jsi byl/a svěřen/a do péče?
25. Jaký máš vztah, jak vycházíš s rodičem, kterému jsi nebyl/a svěřen/a do péče?
26. Stýkáš se (stýkal/a ses) s rodičem, kterému jsi nebyl/a svěřen/a do péče? Jak často? Jak trávíte (jste trávili) volný čas?
27. Jak bys popsal/a vztah rodičů dnes? Vídají se, komunikují spolu?
28. Co Ti pomáhalo překlenout/překonat nepříjemné období rozvodu rodičů? (např. pravidelné cvičení, svěřením svých potíží někomu dalšímu, podpora blízké osoby,.... nebo úplně něco jiného)